Politikai röpiratok.

58.

58
447

596
1184

Az 1866-iki

MAGYAR ORSZÁGGYÜLÉS

KÖZJOGI MUNKÁLATAI

ÉS

AZ ORSZÁGGYÜLÉSHEZ INTÉZETT

LEGFELSŐBB KIRÁLYI LEIRATOK.

A SZOLNOKI KERÜLET VÁLASZTÓINAK

Gr. SZÁPÁRY GYULA,

KÉPVISELŐ

5

PEST,
NYOMATOTT EMICH GUSZTÁV,
M. AKAD. NYOMDÁSZNÁL.
1866.

LiLFS2005 64931

Dr BALLAGI GÉZA.

Ő Császári s Apostoli Királyi Felségének

TRÓNBESZÉDE,

melylyel az 1865-dik évi karácsony hava 14-kén

MAGYARORSZÁG KÖZORSZÁGGYÜLÉSÉT

legkegyelmesebben megnyitni méltóztatott.

Midőn kedvelt Magyarországunk országosan egybegyült Förendeit és Képviselőit körülöttünk egybeseregelve örömmel szemléljük és üdvözöljük, egyuttal nyilvánitani kivánjuk szándékainkat, melyek körükbe vezérlettek, és tenni ezt azon őszinte nyiltsággal, mely a Fejedelmek és Népek közötti bizalomnak nélkülözhetlen föltéte.

Befejezni jövénk, mit uralkodói kötelességeink érzetétől áthatva megkezdettünk; saját személyünkben és igy annál sikeresebben szándékunk eloszlatni azon aggodalmakat, elháritani az akadályokat, a melyek eddig a függő közjogi kérdések elintézését gátolták.

Ez akadályok között első vonalban áll azon ellentét, mely a kiindulási pontok között létezett. Jogvesztés egy részről, merev jogfolytonosság más részről, kiegyenlitésre nem vezethetének.

A fentérintett akadályt Mimagunk háritjuk el, midőn a sanctio pragmaticában egy kölcsönösen elismert jogalapot választunk kiindulási pontul.

Ez alaptörvény, midőn Magyarországnak és az ahhoz kapcsolt részeknek közjogi és belkormányzati önállóságát

biztositotta, egyuttal állandóan megállapitotta Uralkodó Házunk kormányzása alatti országaink és tartományaink felosztlıatlan és elválhatlan együttmaradását, s ezzel azok összegének nagyhatalmi állását. És valamint Mi ebben találjuk az önállóság törvényes és okszerü korlátozását, ép ugy tartalék nélkül elismerjük annak e korlátok közötti jogosultságát.

Hasonlókép érintetlenül kivánjuk fenntartani a sanctio pragmaticának a magyar korona épségére vonatkozó határozmányait, s ezért, noha számitásba kellett vennünk a mult évtizedek lefolyása alatt közbejött tényeket, mégis kiváló fejedelmi gondjaink közé soroltuk annak eszközlését, hogy magyar koronánk országai már e jelen országgyülésen képviselve lehessenek.

Egybehivtuk e czélból Erdélyi Nagyfejedelemségünk országgyülését, hogy az a Magyarország és Erdély egyesüléséről szóló 1848. évi I. törvényczikkelyt komoly és beható megfontolásának tárgyává tegye, és az 1848-diki magyar országgyülés VII. törvényczikkét illetőleg hasonu eljárásra szólitjuk fel kedvelt Magyarországunk hü Rendeit és Képviselőit a végül, hogy e kérdés ne a törvény holt betüje nyomán szinleges és ép azért kétes eredményü, hanem minden életerős tényezők számbavételével és azok bizalmas csatlakozása alapján tartós és maradandó megoldást nyerjen.

Felszólitottuk továbbá Horvát- és Tótországok gyülését, hogy eleve gondoskodjék a felől, miszerint e jelen országgyülésen kellőleg képviselve legyen, és midőn a horvát országgyülésnek az 1861. évben hozott és a közjogi viszonylatra vonatkozó határozatát közöljük, egyszersmind hiszszük és reméljük, hogy a századok során egyesült társnemzetek frigyesülése kölcsönös engedékenység alapján és a méltányosság azon szellemében fog létrejönni, melynek kedvelt Magyarországunk hü Rendei és Képviselői 1861. évi Sz. Jakab hava 6-dikán kelt felirásukban ez ügyre nézve kétségtelen tanusságát adták.

Ez országgyülés első feladatául kell, hogy birodalmunk egyéb országai- és tartományaival közös ügyek tárgyalásának és kezelésének elhatározását sorozzuk.

E közös ügyek létezése már a sanctio pragmaticában találja alapját, kezelésök módjára nézve mégis a lényegileg változott viszonyok lényeges változást igényelnek.

Ugyanis tekintettel a politikai, nemzetgazdasági és társadalmi tényezők időközben helyt foglalt teljes átalakulására, fejedelmi hivatásunk tudatában többi országainkat és tartományainkat is alkotmányos jogokkal ruháztuk fel, és ép azért a közös ügyek kezelésénél ezeknek alkotmányszerü befolyása immár nem mellőzhető.

Ez eszme vezérelt Minket 1860. évi october 20-kán kelt diplománk kiállításában, és jelenleg is azon erős meggyőződésben élünk, miszerint az abban körvonalozott közös ügyek közös alkotmányszerü kezelése Birodalmunk egységes létének és hatalmi állásának elutasithatlan követelményévé vált, mely elől minden egyéb tekintetnek háttérbe kell vonulnia.

A közös ügyek kezelésének módozatára nézve 1861-dik évi február 26-kán egy nyiltparancsot bocsátottunk közre, mely azonban több oldalról élénk aggodalmat költött fel; minthogy pedig e kérdést nem az anyagi vagy erkölcsi kényszer fegyvereivel, sőt inkább a kölcsönös értesülés és a szükségesség érzetéből folyó meggyőződés alapján hiszszük egyedül czélszerüen megoldhatónak, f. évi sept. hó 20-kán kelt nyilatkozványunkban fentebbi nyiltparancsunk hatályát ideiglenesen beállitottuk, és jelenleg valamint ezt, ugy az 1860. évi october hó 20-kán kelt diplománkat kedvelt Magyarországunk Rendeivel és Képviselőivel érett megfontolás, beható tárgyalás és elfogadás végett közöljük.

Nem csak Magyarországunk helyesen felfogott érdekei, hanem a birodalom jólléte és biztossága parancsolólag követelik ez ügynek közegyetértésen alapuló mielőbbi elintézését, hogy ekként egyes országaink alkotmányos szabadsága népeink benső szövetkezése által tartósan biztositva, szilárd alapon fejlődhessék és virágzásnak indulhasson.

Elvárjuk tehát kedvelt Magyarországunk hü Rendeitől és Képviselőitől, hogy érintett határozmányainkat a méltányosság békülékeny szellemében tárgyalandják, és ha az e részben felmerülő aggodalmak eloszlathatók nem lennének,

egyedül oly módositási javaslatot terjesztendnek Elénkbe, a mely Birodalmunk életfeltételeivel öszhangzásba leend hozható.

Szoros összefüggésben, sőt elválhatlan kapcsolatban áll e kérdés elintézésével az 1848 ki törvények azon részének átvizsgálata, illetőleg módositása, mely a fejedelmi jogok hatályára és a kormányzat hatáskörére vonatkozik. A mi egybefügg, a minek egymásra kölcsönösen hatása van, azt a gyakorlati elintézésben egymástól elválasztani nem lehet. Birodalmunk hatalmi állására, fejedelmi jogaink épségére, a társországok méltó igényeire való tekintetek ezen törvények változatlan életbeléptetésének lehetőségét kizárják. Bár alaki törvényességök kifogás alá nem eshetik, mégis uralkodói tisztünk és népeink valódi javai iránti kötelességünk érzete egyaránt tiltják, hogy a kölcsönös jogok és kötelmek viszonylatának egyidejü megoldása előtt királyi hitlevelünkben azoknak változatlan megtartását és végrehajtását elfogadjuk és biztositsuk.

Szükség tehát, hogy az érintett törvények azon határozmányai, a melyek fejedelmi jogainkba ütköznek, vagy az ország kormányzatának alakját változtatják a nélkül, hogy azt a birodalom létének föltételeivel és az ország ősi intézményein alapuló belszerkezetével öszhangzásba helyezték volna, gondosan átvizsgáltassanak és czélravezetőleg módosittassanak. Eszközölhető lesz ekképen, hogy Mi is lelkiismeretünkben megnyugtatva, a kellőleg átidomitott és az utókor számára maradandólag biztositott magyar alkotmányt királyi eskünkkel szentesitvén, feltehessük Szent István Apostoli Elődünk szent koronáját, melybe kedvelt Magyarországunk boldogságát és népeink törhetlen szeretetét legragyogóbb ékszerként óhajtjuk beilleszthetni.

Mint Magyarország koronás királya, nem késendünk azokon tul, miket már az 1861. évi april hó 2-ra egybehivott országgyülés elébe terjeszténk, az országos Főrendek és Képviselőkkel még számos egyéb tárgyra nézve királyi előadásainkat közölni.

Oly tárgyak ezek, melyek a szellemi s anyagi érdeke-

ket tág körben érintik, s melyeknek czélszerü rendezése az ország érzékeny hátránya nélkül továbbra alig halasztható.

Az isteni gondviselés akarata nagy és nehéz feladásokat tüzött Elénkbe, komolyakat, és tekintettel az alkotmányos életnek Birodalmunk nagy részében beállott szünetelésére, a felelősség súlyos terhével járókat az Ország elébe is. Hinni szeretjük, hogy Fejedelmével egyetértve, az ősöktől öröklött áldozatkészséggel és öntagadással járuland e feladat megoldásához, annál is inkább, miután azon helyzetben van, hogy midőn erőt és sulyt kölcsönöz, saját erejét és sulyát növeli, midőn emel, önmagát emeli, midőn az egész fennmaradását biztositja, saját épségét tartja fenn. És ha sikerül egy viszontagságos időszak után Birodalmunkat a nehézségek legaggasztóbb fordulatain ez Ország támogatásával szerencsésen vezetni keresztül, áldani fogjuk azon perczet, mely abbeli elhatározásunkat szülte, hogy felköltsük ujból és megszilárditsuk a Fejedelem és Ország közötti bizodalmat.

Biztos és szilárd reménynyel nézünk az országosan egybegyült Főrendek és Képviselők őszinte nyilatkozatai elébe, és midőn a magyar országgyülést ezennel ünnepélyesen megnyitottnak nyilvánitjuk, azon élénk óhajnak adunk kifejezést, vajha sikerülne a kiegyenlitésnek nagy művét Isten segélyével valamennyi népeink megelégedésére szerencsésen befejeznünk.

A magyar országgyülés képviselőházának

VÁLASZFELIRATA

a legmagasb trónbeszédre.

FÖLSÉGES CSÁSZÁR ÉS KIRÁLY!

Hódoló tisztelettel mondunk őszinte köszönetet Fölségednek azon atyai szavakért, melyekkel a jelen országgyülést megnyitni kegyeskedett. Tanusitják e szavak is Fölséged alkotmányos hajlamát, melynélfogva nem egyedül saját fejedelmi hatalmával akar intézkedni népeinek sorsa felett, hanem országainak boldogitására intézett magas törekvéseiben magokat a népeket is meghivja — mint tényezőket — az együttmüködésre.

Hála-érzettel ismerjük el Fölséged fejedelmi bölcseségét, melylyel az évek óta ránk nehezedett zsibbasztó helyzetnek véget akar vetni. Fölséged összehivta országgyülésünket, hogy a nemzet ismét gyakorolhassa törvényhozási alkotmányos jogát, s müködhessék a király és haza közös érdekében. Fölséged a jogvesztésnek bizalmat ölő, káros elméletét határozottan elvetette, s azzal ellentétben a pragmatica sanctiót, mint közösen elismert jogalapot, választotta kiindulási pontul. Fölséged kegyelmesen biztositott minket az iránt is, hogy a magyar koronának teljes épségét fenn fogja sértetlenül tartani. Igy tette Fölséged lehetővé azt, hogy menekülve legnyomasztóbb aggodalmainktól, nyugodtabb lélekkel s a kedvező siker reményével kezdhettünk sulyos bajaink orvoslásához.

Mélyen érezzük mi fontos feadatunk rendkivüli nehézségeit. Tudjuk, hogy vannak oly válságos időszakok a nemzet életében, melyek nem csak az egyes honpolgárok sorsára, hanem a nemzet egész jövőjére, sőt néha lételére is, véglegesen elhatározó befolyással birnak. Lehet, hogy ily időszaknak küszöbén állunk jelenleg is.

Ama lényeges átalakulás után, melyen Magyarország alkotmánya 1848-ban keresztülment, nyugodtabb viszonyok között is nehézségekkel járt volna az egymástól eltérő érdekeknek méltányos kiegyenlitése. Csöndes idők valának szükségesek az átalakulás megszilárditására, csöndes idők folytán lehetett volna biztosan itélni az uj rendszer minden részeinek életrevalóságáról. De a rögtön bekövetkezett szomoru események igen korán megzavarták alkotmányos működésünket, s lehetlenné tették az elkezdett munka befejezését, a hibák orvoslását s a hiányok czélszerü pótlását.

Élő törvény hiányait az élet mutatja ki. Csak az életből meritett tapasztalás vezethet biztosan azon eszközökhöz, melyekkel a bajt orvosolni lehet. Nekünk erre a sors időt nem engedett, az átalakulás békés fejlődése gátolva lön, s tizenhét év ki lett szakasztva a nemzet alkotmányos életéből. Az idő haladott, a viszonyok bonyolódtak, s mi tétlenségre valánk kárhoztatva; tétlenségre épen akkor, midőn az alkotmányos tevékenység leginkább szükséges volt. A mit e tizenhét év alatt fokonkint pótolni és javitani könnyü lett volna, mindazt most egyszerre, kivált azok után, a mik idő közben történtek, helyrehozni — sokkal, igen sokkal nehezebb leend.

De a legmagasabb trónbeszéd sok akadályt elháritott, s ez által visszaadta nekünk a bizalmat és azon reményt, hogy Fölséged bölcsesége és alkotmányos érzelmei támogatni fognak minket a nehéz munkában. Mi, polgári kötelességünk érzetében, igyekezni fogunk, hogy a király alkotmányos akarata s a nemzet jogos kivánatai teljes összhangzásban és egyesülten valósulhassanak.

Midőn Fölséged legmagasabb trónbeszédében a pragmatica sanctiót, mint közösen elismert jogalapot, választotta kiindulási pontul, annak nem csak egyik részére forditotta

legmagasabb figyelmét, hanem kegyelmesen elismerte egyszersmind azt is, hogy az emlitett alaptörvény Magyarországnak és az ahhoz kapcsolt részeknek közjogi és belkormányzati önállóságát biztositotta. És ezen önállóságnak törvényes és okszerü korlátozását egyedül abban találja Fölséged, hogy *ugyanazon pragmatica sanctio a Fölséged uralkodó-házának kormányzása alatti országok felosztathatlan és elválhatlan együttmaradását, s ez által azok összességének nagyhatalmi állását állandóan megállapitotta.*"

A sanctio pragmatica megkötésénél egyik fő czél a fejedelem részéről az volt: hogy a fi-ág magszakadásának esetére biztositsa a trónöröklést nö-ági utódainak is; a nemzet részéről pedig az volt: hogy ez esetre a kijelölt leány-ágban magának már előre uj királyi házat válaszszon s igy a szabad választásnak gyakran veszélyes mozgalmait elkerülje. De mind a fejedelemnek, mind a nemzetnek törekvése egyszersmind oda is volt irányozva, hogy a megállapitott trónöröklés rendje szerint egy közös uralkodó alatt álló, s felosztathatlanul és elválhatlanul együtt birtoklandó országok és tartományok együttes erővel könnyebben és biztosabban ellenállhassanak minden külső és belső ellenségnek. Ezen közös biztonság volt tehát a sanctio pragmaticának másik fő czélja.

És az idő teljesen igazolta ez előrelátást. Mert ha akkor a pragmatica sanctio meg nem állapittatik, ha Magyarország azt 1723-ban el nem fogadja: azon országok és tartományok, melyek azóta egy uralkodó alatt, egymást védve, a legnagyobb veszélyek között is fenn tudták magokat tartani, sőt növekedtek erőben és hatalomban, a Habsburg-ház fi-ágának tizenhét év mulva bekövetkezett magszakadtával, valószinüleg több fejedelem uralma alá kerülve, már régen szétbomlottak volna.

Nekünk tehát, kik szorosan ragaszkodunk a pragmatica sanctio minden pontjaihoz, lehetetlen akarnunk: hogy annak egyik fő czélja, a közös biztonság elérhetlen legyen; lehetetlen akarnunk: hogy azon támasz, melyet e biztonság érdekében egymásnak nyujtunk s egymástól várunk, megszünjék erős lenni.

De van az emlitett fő czélok mellett még egy alapeszme

a pragmatica sanctióban, mely hasonlóan fontos és lényeges, s a melyet mellőzni, vagy amazoktól elválasztani nem lehet; és ez a pragmatica sanctió elfogadásához kötött ama föltétel; hogy Magyarország közjogi és belkormányzati önállása sértetlenül fentartassék. Miután tehát Fölséged trónbeszédében a sanctio pragmaticának ezen lényeges alapeszméjét is kegyelmesen elismerte, és igy a pragmatica sanctiót egész terjedelmében és minden részeiben fönn akarja tartani; tisztelettel, s a legnagyobb készséggel fogadjuk el mi is ezen közösen elismert jogalapot kiindulási pontul, s minden javaslatainknál folytonos figyelemben tartandjuk az abban megállapitott viszonyos jogokat és kötelezettségeket.

Közel másfél század folyt le a pragmatica sanctio megkötése óta, és ez idő folytán a legveszélyesebb harczok között is meg volt védve a birodalom, a nélkül, hogy e végett Magyarország önállóságát és törvényes függetlenségét meg kellett volna rontani. Tudjuk, hogy az európai államok hatalmi viszonyai sokat változtak azóta: de még e változások sem teszik lehetlenné, hogy egy részről a birodalom biztonsága, más részről alkotmányos önállásunk egymás mellett fenállhassanak. Meg vagyunk győződve, hogy e két eszme nem áll egymással ellentétben, s nem leend szükséges azoknak egyikét a másikért feláldozni. Feladatunk az: hogy mindkettőt öszhangzásba hozva, mindkettőt együtt fentartsuk. Mert a pragmatica sanctio közjogi viszonyainkra nézve ünnepélyes alapszerződés; de egyszersmind legerősebb kapocs, mely a Fölséged uralkodása alatti összes országokat a a közös uralkodónak személye és a közös védelem eszméje által összetartja. A pragmatica sanctiót tehát felbontani, vagy bármely részében megbontani, jogilag helytelen volna, politikailag pedig veszélyes lehetne.

Fölséged országgyülésünk első feladatául tüzte ki: „*a birodalom egyéb országaival közös ügyek tárgyalásának és kezelésének elhatározását,*“ s kijelenté legmagasabb trónbeszédében, hogy „*a közös ügyek létezése már a pragmatica sanctióban találja ugyan alapját, de azok kezelésének módjára nézve a lényegileg változott viszonyok lényeges változást igényelnek,*“ kü-

lönösen annálfogva, mert Fölséged *„alkotmányos jogokkal ruházta föl többi országait is; a közös ügyek kezelésénél tehát ezeknek alkotmányszerü befolyása sem mellőzhető.“*

Elismerjük mi, hogy léteznek oly viszonyok, melyek Magyarországot a Fölséged uralkodása alatt álló többi országokkal közösen érdeklik; s igyekezetünk oda lesz irányozva, hogy e viszonyok megállapitására és mikénti kezelésére nézve oly határozatok jöjenek létre, melyek alkotmányos önállásunk és törvényes függetlenségünk veszélye nélkül a czélnak megfeleljenek. Ugyanazért haladék nélkül hozzá is fogunk egy, e tárgyra vonatkozó javaslatnak kidolgozásához.

Legtisztább örömet és teljes megnyugvást szerez nekünk Fölségednek azon böles és igazságos elhatározása: hogy minden országait és tartományait alkotmányos uton akarja kormányoztatni. A polgári szabadság oly kincs, mely nem fogy, nem gyengül az által, ha mások is polgári szabadságot nyernek, sőt a hasonló közjogi állapot gyakran közelebb hozza érzelmekben egymáshoz a népeket, elhárit sok idegenkedést, bizalmatlanságot és keserüséget. Mi Fölséged minden országainak alkotmányos szabadságát saját szabadságunk támaszának tekintjük; mert nem hihetjük, hogy azon országok népei oly alkotmányt kivánjanak, mely a mi, századok óta fenn állott s a pragmatica sanctióban is biztositott alkotmányos önállásunk és törvényes függetlenségünk fentartását lehetetlenné tegye.

Figyelembe veendjük tehát, hogy Fölséged a magyar koronához nem tartozó országait is alkotmányos jogokkal ruházta fel; s valamint 1861-dik évi alázatos feliratunkban kimondottuk: érintkezni akarunk velök, mint alkotmányos népekkel, s mint önálló szabad nemzet más önálló szabad nemzettel, a mi függetlenségünknek és az ő függetlenségöknek megóvása mellett.

Minők legyenek azon országok alkotmányos formái? — minő alapon rendeztessenek az ő egymás közötti viszonyaik? — ahhoz nekünk hozzászólanunk nem lehet; mert ezen ügy kizárólag öket és Fölségedet illeti, s mi abba joggal nem

avatkozhatunk. Mi csak azon óhajtásunkat fejezhetjük ki: hogy a valóságos alkotmányosság hazánkban is, ő-nálok is minél előbb tettleg életbelépjen; s ez esetben készek vagyunk, a mint már 1861-ik évi alázatos feliratunkban kijelentettük, azt, a mit tennünk szabad, s mit önállásunk és alkotmányos jogaink sérelme nélkül tehetünk, a törvény szabta kötelesség mértékén túl is, méltányosság alapján, politikai tekintetből megtenni, hogy azon sulyos terhek alatt, miket az absolut rendszer eljárása összehalmozott, az ő jóllétök, s azzal együtt a miénk is össze ne roskadjon, s a lefolyt nehéz idők káros következései rólok és rólunk elhárittassanak.

Méltóztatott Fölséged az 1860-dik évi oct. 20-án kelt diplomát, és az 1861-ik évi febr. 26-án kiadott nyilt parancsot hozzánk leküldeni, s minket kegyelmesen felszólitani, hogy Fölséged *„ezen határozmányait a méltányosság békülékeny szellemében tárgyaljuk, és ha az e részben felmerülő aggodalmak eloszlathatók nem lennének, egyedül oly módositási javaslatot terjeszszünk fel, mely Fölséged birodalmának élet feltételeivel összhangzásba hozható legyen.“* — Kijelentette továbbá Fölséged azon erős meggyőződését is, *„miszerint az octoberi diplomában körvonalozott közös ügyeknek közös alkotmányszerü kezelése a birodalom egységes létének és hatalmi állásának elutasithatlan követelményévé vált, mely elől minden egyéb tekintetnek háttérbe kell vonulni.“*

Igenis, Fölséges Urunk, a méltányosság békülékeny szellemében vettük fontolóra ezen két fejedelmi okiratot. Nem tagadjuk mi az octoberi diplomának nagyszerü jelentőségét, a mennyiben Fölséged az által biztositotta ünnepélyesen népeit az iránt, hogy jövendőre alkotmányosan kiván felettök uralkodni. Ezen diploma alapköve lehet az általános alkotmányosságnak Fölséged mindazon országaira nézve, melyek nem a magyar koronához tartoznak.

De a mi alkotmányunk nem az octoberi diplomában vette kezdetét; egykorú az országunk lételével, s a nemzet életéből fejlődött ki. Magyarországban a királyi hatalomnak mindig tiszteletben tartott jogai az alkotmányon alapulnak. Az alkotmány fentartásának biztositása mellett választotta

hajdan a magyar nemzet királyait; ily biztositás mellett állapitotta meg önként és szabad akaratból a fölséges ausztriai háznak trónöröklési jogát mind a fi-ágra, mind — annak kihaltával — a nő-ágra nézve, s e biztositást minden koronázás alkalmával megujitották fejedelmeink királyi hitleveleikben.

Midőn Fölséged 1860-ban magát kegyelmesen arra határozta, hogy a kormányzat absolut rendszeréről jövendőre lemondjon: bizton reménylettük, hogy jogilag fenálló, de tetleg felfüggesztett alkotmányunk ismét visszaállittatik, s annak alapján fogja Fölséged a rendes törvényhozási úton eszközleni törvényeink egyik vagy másik részének netalán szükséges változtatását. Reményünk azonban nem valósult. Magyarországnak ünnepélyesen biztositott alkotmányos jogai mellőztettek, s az octoberi diploma mindenekelőtt az egész birodalomnak octroyált egy közös alkotmányt, mely miránk is kiterjesztetett. Ezen octroyált közös alkotmányba lettek áttéve Magyarországnak azon lényeges jogai, melyeket a magyar nemzet, ősi alkotmánya szerint, saját hazájára nézve, maga gyakorolt, s melyek a birodalomnak teljes biztonságával soha ellentétben nem állottak, sőt annak fentartását mindig lényegesen előmozditották.

Miután azonban Fölséged ezen octoberi diplomát nem octroyálás által akarja hazánkra nézve érvényesiteni; hanem alkotmányos uton leendő *„érett megfontolás, beható tárgyalás és elfogadás végett“* közli azt országgyülésünkkel: hallgatunk keletkezésének alkotmányunkkal ellenkező módjáról. De a mi tartalmát illeti, azt érett megfontolás alá vettük, s teljesen meggyőződtünk: hogy „a *közös ügyeknek azon körvonalozása*,“ melyet e diploma kijelöl, terjedelmére nézve sokban tulmegy a pragmatica sanctio határain, sokat elvon hazánk törvényhozásától, a minek elvonását a pragmatica sanctióban kimondott czéloknak teljes biztositása épen nem igényli. Miután pedig a mi kiindulási pontunk is az, melyet Fölséged, mint közös elismert jogalapot, kiindulási pontul kitüzött: őszinte bizalommal jelentjük ki Fölséged előtt, hogy mi azon diploma szabályainak elveinek elfogadása által alkotmányunk s alkotmányos önállásunk és törvényes függetlenségünk megsemmisitését vonnók

magunkra. Bővebben és részletesen ki fogjuk fejteni okainkat és nézeteinket erre nézve azon javaslatunkban, melyet a közös viszonyok meghatározása és miként kezelési érdemében Fölségednek felterjesztendünk.

Az octoberi diplomának alapján jött ugyan létre a febr. 26-dikai pátens, de messze tulterjeszkedett még annak határain is. Az egyes országoknak még azon jogait és külön érdekeit sem kiméltе, melyek a közczélokkal és valóban közös érdekekkel nem állottak ellentétben. Inkább egybeolvasztásra, mint egyesitésre látszott irányozva; s e miatt nem valósulhatott Fölségednek azon atyai óhajtása, hogy „*egyes országainak alkotmányos szabadsága, népeinek benső szövetkezése által tartósan biztositva, szilárd alapokon fejlődhessék.*“ Nem valósulhatott, a mit a sanctio pragmatica is kiemel, a kedélyek megnyugtatása és őszinte egyesülése. Négy évi tapasztalás végre tanusitotta, hogy azon alkotmány, melyet a pátens tartalmaz, a népek megnyugvását sem eszközölte s gyakorlatilag sem volt kivihető.

Irányunkban pedig ezen pátens még határozottabb s élesebb kifejezése volt a jogvesztés elméletének. Midőn Magyarország a sanctio pragmaticának elfogadása által lehetővé tette, hogy a fölséges uralkodóház alatt állott minden országok jövendőre is ugyanazon egy uralkodó alatt maradjanak, s egyesült erővel védjék meg és tartsák fen közös biztonságukat: szándéka bizonyosan nem az volt, hogy ezen egyesülés valaha még beolvasztásra is vezethessen, sőt magában a pragmatica sanctioban is határozottan kiköttetett az ország alkotmányos önállásának és törvényes függetlenségének sértetlensége. Már pedig azon veszélyt, melyet az octoberi diploma hozna ránk a közös ügyeknek a jog és szükség határain tulterjesztett körvonalozásával, még sulyosabbá tenné a február 26-ikai pátens elfogadása.

E patens szerint számos közjogi tárgyak, minden megszoritás nélkül, egész terjedelmökben, oly közös törvényhozó testület köréhez tartoztak, melyben Magyarország képviselői, csekélyebb számuknál fogva, minden kérdésre nézve a többi országok képviselőinek nagy többségétől függtek volna, s ek-

kép azon érdekeink, melyeket ezelőtt hazánkra nézve saját törvényhozásunk intézett el, a többi országok érdekeinek lettek volna alárendelve. Kiterjedett volna ezen alárendeltség gyakran oly érdekekre is, melyek nem közös szempontból, hanem a többségben levő országok javáért határoztattak volna el, a mi jogtalan károsításunkkal. Sőt, miután a közösek gyanánt kijelölt nagyfontosságu tárgyak nagyobb vagy kisebb összeköttetésben állanak majd minden oly törvényhozási tárgyakkal, melyek az egyes országok törvényhozásának voltak fentartva: gyakran merülhettek volna fel oly eltérések, sőt nehézségek is, melyek okot vagy ürügyet szolgáltattak volna a tekintélyesebb, közös törvényhozásnak arra, hogy hatalmát terjeszsze, s idővel a törvényhozó hatalomnak legnagyobb részét magához vonja.

A kormányzatot illetőleg, annak legfontosabb ágait a februári pátens, Magyarországra nézve, egy, a mi saját kormányunktól épen nem függő tisztviselői testület kezébe adta, mely mellett a közigazgatás többi részeinek vezetése a magyar kormányt illette. Tehát ugyanazon területen, ugyanazon honpolgárok felett, két, egymástól mindenben különböző közigazgatási hatalmat állitott fel. Lehet-e alkotmányos államban ily kétféle közigazgatást képzelni végtelen surlódások és folytonos zavar nélkül? — s nem alapos-e azon aggodalom, hogy végre vagy megakadna a közigazgatás, vagy a gyengébbet az erősebb magába olvasztaná? Alkotmányunknak és önálló belkormányzatunknak ily megsemmisitését elfogadni, legszentebb polgári kötelességünk tiltja.

Meg vagyunk mi győződve, hogy Fölségednek atyai szivén fekűsznek Magyarország érdekei. Szivünkön hordjuk mi is ez érdekeket, mert hiszen azokhoz van kötve hazánk boldogsága. De azon ingatlan hitben élünk, hogy Magyarországnak helyesen felfogott érdekei között egyik legfontosabb: alkotmányos önállásunk megőrzése, melyet, valamint 1861-diki alázatos feliratunkban is kifejtettük, szem elől tévesztenünk nem szabad.

Fölséged maga is azt óhajtja; hogy ez ügynek elintézése közegyetértésen alapuljon. De lehetne-e közegyetértést re-

ményleni oly megállapodásban, mely, a midőn egyik országnak alkotmányos szabadságot ad, a másik országot fosztja meg századok óta fennállott s annyiszor ünnepélyesen biztositott alkotmányától? Tudná-e ez feledni a jogvesztést? S tudna-e jó lélekkel örülni amaz ily módon nyert alkotmányának?

Engedje tehát Fölséged, hogy követhessük inkább a legmagasabb trónbeszédnek azon utmutatását, mely az octoberi diplomára és februári pátensre vonatkozólag minket arra utasit, hogy ha az e részben fölmerülő aggodalmak eloszlathatók nem lennének, „*egyedül oly módositási javaslatot terjesszünk Fölséged elébe, mely birodalmának életföltételeivel összhangzásba leend hozható.*“ Kimondottuk már 1861-iki feliratunkban is, hogy a birodalom fenállását koczkáztatni nem akarjuk. Most is távol van ily szándék tőlünk, s miután meggyőződésünk szerint az octoberi diplomát és februári pátenst a mi hazánk életföltételeivel nem lehetne összhangzásba hozni: fogunk igyekezni, hogy oly javaslatot terjeszszünk Fölséged elé, mely alkotmányos önállásunkat is megóvja, s a birodalom életföltételeinek is megfeleljen.

Méltóztatott Fölséged kegyelmesen kijelenteni legmagasabb trónbeszédében, hogy: „*a fentebbi kerdések elintézésével szoros összefüggésben, sőt válhatlan kapcsolatban áll az 1848. évi törvények azon részének átvizsgálása, illetőleg módositása, mely a fejedelmi jogok hatályára és a kormányzat hatáskörére vonatkozik.*“

Előadtuk mi Fölségednek már 1861-ki második alázatos feliratunkban is: hogy „vannak az 1848-ki törvények rendeletei között egyes pontok, melyeket a nép jogainak sértetlen fentartása mellett mi magunk is óhajtunk czélszerübben átalakitani és határozottabban kifejteni.“ Kijelentettük azt is, hogy „ha Fölséged kivánja a törvények bármi részben megváltoztatását, a kiegészitett országgyülés mindazon javaslatokat, miket erre vonatkozólag Fölséged felelős magyar miniszteriuma előadand, tüstént tanácskozás alá veendi, s megállapodását Fölséged elé fogja terjeszteni.“ Készeknek nyilatkozunk tehát most is arra, hogy — a mennyiben vala-

mely törvénynek a törvényhozás rendes utján leendő megváltoztatása szükséges leend — az iránt alkotmányunk alapelveivel összhangzó javaslatunkat annak idején, Fölségednek terjeszteni.

Buzgó óhajtása a magyar nemzetnek, hogy Szent-István koronáját mielőbb örökös királyának fejére tehesse, s a mit tizenhét év folytán sulyos események gátoltak, az végre teljesedésbe mehessen. Nem csupán ünnepélyes szertartás ez honunkban, hanem szükséges kiegészitése az alkotmánynak; legszebb, legszelidebb és mégis legerősebb kapocs, mely a nemzetet királyához köti. Mindaddig, mig ez meg nem történik, minden megállapodásaink csak javaslatok maradnak, melyeket egyedül a koronás király szentesitése fog törvény erejére emelhetni. Reményeink addig, bármily kecsegtetők legyenek is, bizonytalan remények, melyeket egyedül a koronázott király valósithat. Politikai életünk jelenleg még kétes és ingatag, s annak ingatagságát csak Fölséged szüntetheti meg alkotmányunk tettleges visszaállitásával s ezt befejező megkoronáztatásával. Hallgassa meg tehát Fölséged e kérelmünket, s tegye lehetővé buzgó óhajtásunk minélelőbbi teljesedését.

Tisztelettel fogjuk mi venni és tárgyalni mindazokat, miket Fölséged, mint koronás királyunk, az ország szellemi és anyagi érdekeit illetőleg velünk majd alkotmányos uton közölni méltóztatik.

Sőt a mennyiben ez érdekekre nézve uj törvények alkotását, vagy a már létezőknek módositását sürgetőleg szükségesnek tartjuk, a több időt igénylő előmunkálatokhoz mielőbb hozzáfogunk, s megállapodásainkat Fölségednek annak idejében fel fogjuk alázatosan terjeszteni.

Mélyen érezzük mi: hogy szellemi érdekeink tekintetében is, még sokat kell pótolni és javitani törvényhozásunknak. Igyekezni fogunk, hogy e részben is teljesithessük, a mit a haza közjava kiván és polgári kötelességünk parancsol. Müködéseinkben, az alkotmány alapelveiből kiindulva, irányadónak fogjuk mindenkor tekinteni az igazságot és méltányosságot a hon polgárainak minden osztályai iránt, vallás-

és nyelvkülönbség nélkül. Tekintetbe veendjük különösen azt is, mit már 1861-diki alázatos feliratunkban is kimondottunk, hogy „a mindinkább fejlődő nemzetiségi érzet figyelmet igényel, s nem lehet azt a mult időknek és régibb törvényeknek mértékével mérni. Nem fogjuk feledni, hogy Magyarország nem magyar ajku lakosai szintugy Magyarország polgárai, s mi őszinte készséggel akarjuk mindazt, a mit e részben az ő érdekeik és a haza közérdeke megkiván, törvény által biztositani.“ Mi a különböző nemzetiségek érdekeire vonatkozó törvények alkotásában is az igazság és testvériség elveit követendjük.

De különösen anyagi érdekeink azok, melyekre nézve a viszontagságos idők miatt aggasztólag elmaradtunk. Nehéz munka leend leküzdeni ezen elmaradás nyomasztó következményeit, de mi nem fogunk visszarettenni e nehéz munkától, mert életkérdés az nemzetünkre nézve. Politikai helyzetünk javulása elő fogja segiteni anyagi érdekeinket is, valamint anyagi helyzetünk emelkedése lényeges támasza leend politikai állásunknak. Szabad legyen reménylenünk: hogy Fölséged bölesesége és atyai gondoskodása egyikben ugy, mint másikban elősegitendi ernyedetlen törekvéseinket. Szellemi fejlődésünk és anyagi haladásunk semmi tekintetben nem áll ellentétben a magyar koronához nem tartozó országok valódi és jogos érdekeivel; sőt midőn az nekünk erőt és sulyt kölcsönöz, növeli azoknak sulyát és erejét is; midőn bennünket emel, az egészet emeli.

Őszinte hálánkat nyilvánitjuk Fölségednek azért is, hogy Horvát- és Tótország gyülését kegyelmesen fölszólitani méltóztatott, hogy gondoskodjék eleve a felől, miszerint jelen országgyülésünkön kellőleg képviselve legyen. Ugy tekintjük mi ezt, mint a magyar korona épségének fentartására s országgyülésünk kiegészitésére irányzott legmagasabb fejedelmi szándék tanuságát. Mi ezen országok, mint alkotmányos társaink irányában, most is azon nézetben vagyunk, melyet már 1861-iki alázatos feliratunkban Fölséged előtt kijelentettünk. Ujra ismételjük tehát, hogy: „ha Horvátország, mint ország akar részt venni törvényhozásunkban, ha előbb tisztába akar jöni velünk azon föltételekre nézve, melyek mellett

közjogi állását Magyarországgal kész összeköttni, ha ezek iránt ugy akar velünk érintkezni, mint nemzet nemzettel: mi azt sem fogjuk visszautasitani." Őszinte bizalommal nyujtunk neki testvéri kezet, csak országunknak s a magyar koronának épsége és alkotmányos önállása fentartassék.

De tiszteletteljes köszönetünk mellett azon aggodalmunkat sem hallgathatjuk el, hogy midőn a legmagasabb trónbeszéd Horvát- és Tótországról szól, Dalmátiát sehol meg sem emliti. Ezen ország Horvát- és Tótországgal együtt a magyar koronához tartozik, s midőn Fölséged kiindulási pontul tüzte ki a pragmatica sanctiót, mely határozottan kimondja, hogy a magyar korona országait nem lehet egymástól elválasztani: nem fogja bizonyosan akarni, hogy a magyar koronának annyiszor ünnepélyesen biztositott épsége még továbbra is csorbitva legyen.

A horvát országgyülésnek 1861-iki határozatait, melyeket Fölséged velünk közleni méltóztatott, akkor véljük legczélszerübben tárgyalhatóknak, ha majd azon országoknak képviselőivel, vagy a kiegyenlités végett kiküldött megbizottjaival együtt tanácskozhatunk s e tárgyat az ő hozzájárulásukkal intézhetjük el.

Köszönetünket fejezzük ki Fölségednek azon fejedelmi gondoskodásaért is, melylyel a Magyar- és Erdélyországok egyesüléséből folyó viszonyoknak végleges elintézését szivén hordja. Megvetették e viszonyoknak alapját azon törvények, melyek 1848-ban Magyar- és Erdélyország egyesitéséről e két ország közös egyetértésével hozattak s királyi jóváhagyás által ünnepélyesen szentesittettek. De sok van még e részben elintézendő, s mi nem hozzuk kétségbe, hogy minden részről megnyugtató, igazságos és méltányos megállapodás eszközlésére komoly megfontolás és előrelátás leend szükséges. Minket az ezek fölötti tanácskozásokban testvéri szeretet érzelmei fognak vezetni; alapja reményünknek azon bizalom, hogy tőlünk senki sem kiván olyasmit, a mi veszélyeztethetné alkotmányunk alapelveit.

Horvátországnak és Erdélynek országgyülésünkre lett meghivása elháritott egy sulyos akadályt, mely 1861-ben leg-

inkább gátolta törvényhozási működésünket. Engedje Fölséged kérnünk és reménylenünk azt is, hogy országunk kiegészitő részének, Fiumének, valamint azon testületeknek is, melyeket az $1847/8$-ki V. törvényczikk a magyar országgyülés alkatrészeihez számit, országgyülésünkön leendő képviseltetését Fölséged királyi hatalmával eszközölni fogja.

Azon honfitársainkra nézve, kik politikai vádak folytán lettek elitélve, tisztelettel, őszinte bizalommal újitjuk meg Fölséged előtt már 1861-ben is fölterjesztett kérelmünket, s kiterjesztjük azt a közelebb lefolyt évek alatt hasonlóan elitélt, vagy vád alatt levő honfitársainkra is. Hallgassa meg Fölséged kérelmünket s erősitse meg ez által is a nemzet azon bizalmát, hogy az ujabb korszak, melyet Fölséged alkotmányos érzelmeitől oly bizton várunk, eltörli a multnak szomoru maradványait s enyhiti a keblek vérző sebeit.

Tudjuk, s őszinte hálaérzettel ismerjük el, hogy Fölségednek atyai szándéka: eloszlatni azon aggodalmakat, elháritni azon akadályokat, melyek függő közjogi kérdéseink elintézését eddig gátolták. Multat és jelent összehasonlitva, örömmel látjuk, hogy a kiindulási pont, czél és eszközök e kettőben lényegesen különbözők. A mult végtelen aggodalmakkal sujtott; a jelen egy szebb jövő reményével kecsegtet.

Megnyitotta Fölséged működésünknek az alkotmányos tért, s mi e téren örömmel teljesitendjük polgári kötelességünket. Törekvéseinknek azonban csak ugy lehet sikere, ha törvényhozási működéseinkben azon erős hit kiséri lépteinket, hogy a mit a király és nemzet együtt megállapitottak, azt csak a király és nemzet egyesült akarata változtathatja meg. E hitnek pedig egyedül az elvileg is elismert, tettleg is életbeléptetett jogfolytonosság lehet alapja.

Fölséged nem akar absolut fejedelmi hatalommal nekünk uj alkotmányt octroyálni, s mi, kiket a magyar alkotmánynak jogilag önálló alaptörvényei kötnek, ily octroyált alkotmány szabad és önkéntes elfogadására nem is volnánk feljogositva. Fölséged a pragmatica sanctióból kiindulva, szólit föl bennünket, hogy alkotmányos uton módositsuk, a mi törvényeinkben hibás, pótoljuk, a mi hiányos. De az ország

most is folytonosan absolut kormányzat alatt áll. Alkotmányunk, melynek alapján kellene gyakorolnunk a törvényhozási jogot, lényeges részeiben még most is fel van függesztve. Szentesitett törvényeink, melyekre nézve Fölséged maga is kegyelmesen elismeri, hogy alaki törvényességök kifogás alá nem eshetik, tettleg nem létezőknek tekintetnek; ellenben oly rendeletek, melyek alaptörvényeink mellőzésével, sőt azok ellenére adattak ki, s a hon polgárainak legszentebb érdekeit sértik, sőt az egyes vallásfelekezeteknek benső nyugalmát is folyvást zavarják, most is nagyrészben fentartatnak; parlamenti kormányunk, felelős minisztereink nincsenek; a köztörvényhatóságok, megyék, kerületek, városok alkotmányos állásukat még most sem nyerték vissza, s a közigazgatás minden ágaiban absolut rendszer uralkodik. Két, egymástól független tisztviselői testület viszi hazánk területén a közigazgatást, melyeknek egyike sem alkotmányos, sőt egyike még azonfelül idegen is, a menynyiben a magyar kormányhatalomtól semmi függésben nincsen.

Jogfolytonosságot kérünk tehát Fölségedtől törvényeink értelmében, különösen parlamenti kormányt, felelős miniszteriumot és a köztörvényhatóságok alkotmányos helyreállitását. Mi csak a törvény teljesitését kivánjuk, mert a nem teljesitett törvény holt betü, jogfolytonosság nélkül az alkotmány nem él. Nem kérünk mi politikai lehetetlenséget; nem szándékunk a birodalom biztonságát veszélyeztetni vagy fejedelmünk törvényes jogait csorbitani, s méltányolni fogjuk mindig a társországok jogos igényeit. Nagyfontosságu közérdekeknek tekintjük mi is ezeket, de meg vagyunk győződve, hogy a felelős magyar miniszterek kinevezése és a köztörvényhatóságoknak alkotmányos helyreállitása, e nagyfontosságu közérdekekkel nincs ellentétben.

Tudjuk, hogy azok után, mik tizenhét év óta, befolyásunk nélkül történtek, az átmeneti korszaknak sok nehézségei lesznek; tudjuk, hogy a közigazgatás több ágainak tettleges átvétele és rendezése hosszabb időt igényel s talán némi bonyodalmakkal is jár, melyeknek tisztába hozatala nagy óvatosságot fog kivánni. De még e tekintetek sem teszik mulhatlanul szükségessé az absolut rendszernek további fentar-

tását, nem zárják ki annak lehetőségét, hogy alkotmányunk tettleg éljen azalatt is, mig az egyes törvények módositása fölött tanácskozunk.

Átmeneti korszakban a felelős miniszteriumnak eljárása sem lehet mindenben oly szorosan szabályszerü, mint a soha meg nem zavart s félbe nem szakasztott alkotmányos élet rendes folyamában. Országgyülésünk ezt mindig figyelembe veendi, s a felelős magyar miniszteriumnak, mint parlamenti kormánynak, eljárását mindazokra nézve, mik a kiegyenlitésnek alkotmányos uton eszközlését, a közigazgatásnak átvételét s időközben vezetését illetik, szigoruság helyett méltányos elnézéssel fogja megitélni; sőt az e czélokra intézett őszinte törekvést lehetőleg támogatni is kész leend.

El lesznek ily módon hárithatók a netalán fölmerülő nehézségek, s el fognak bizonyosan hárittatni, ha e részben az országgyülésnek buzgó igyekezetét Fölségednek királyi hatalma is kegyelmesen támogatja. Alkotmányunk ily lényeges részének visszaállitása emelni fogja a nemzet bizalmát, s megszünteti azon aggodalmat, mely az ohajtott sikert leginkább gátolhatná. A felelős miniszterium birni fogja, kinevezetésénél fogva, Fölséged bizalmát, birni fogja, mint parlamenti kormány, az országét is. E kettős bizalom alapján tehát, folytonosan érintkezve mindkét részszel, közreműködése által könnyiteni fogja az országgyülési egyezkedések menetét, felvilágositásaival sok kétséget előlegesen eloszlathat s az eltérő véleményeket közelebb hozhatja egymáshoz. Sőt hivatalos állásánál fogva gyakrabban érintkezvén Fölséged többi országainak államférfiaival, előmozdithatja e részben is sok nehéz kérdésnek kiegyenlitését.

Ha ellenben Fölséged e jogos és méltányos kérelmünket nem teljesitené, s az absolut kormányzati rendszert ezentul is föntartva, megtagadná tőlünk a parlamenti kormány és felelős miniszterium visszaállitását, súlyos aggodalom fogná el ismét kebleinket, s ingatag reményünk nehezitené lelki nyugalmunk megőrzését, melyre pedig az elénk tüzött nehéz kérdések megoldásánál oly nagy szükségünk van. Jelen országgyülésünk összehivatott a pragmatica sanctio által is bizto-

sitott alkotmány alapján. Feladata: módositani törvényeink némely lényeges pontjait; megkoronázni Magyarország királyát, s a haza boldogabb jövőjét megalapitani. Vegye kegyelmesen tekintetbe Fölséged: minő helyzet lenne az, ha az ország ugyanakkor, midőn képviselői által ezen alkotmányos jogot gyakorolja, minden egyebekben alkotmányon kivül állana?

A parlamenti-kormány s felelős miniszterium mellett lényeges kelléke alkotmányunknak: a megyék, kerületek és városok hatósági törvényes önkormányzata. S e kettő válhatlan kapcsolatban áll egymással.

Magyarország minden institutióit az önkormányzat eszméje lengi át; a közigazgatás támogatására ez egyesiti a legjobb erőket; ez nyujt nyilvánossága által a visszaélések ellen legbiztosabb ellenőrséget, ez korlátolja a tisztviselői hatalom jogtalan tulterjeszkedését. Alkotmányos életünk folytán ez óvta meg hazánkat a bureaucraticus rendszertől, mely az ország institutióival, nyilvános életével, szokásaival egyenes ellentétben áll.

Mig vissza nem állittatik a köztörvényhatóságoknak azon önkormányzata, melyet az alkotmány kijelölt: addig a nép alkotmányos működése nem lehet segélyére a közigazgatásnak. Nyilvánosság hiányában az ellenőrködés is hiányos lesz, s ezalatt a tisztviselők iránti bizalom szenved leginkább, a közigazgatás pedig más uton annyi költség-kiméléssel czélszerüen alig lesz rendezhető. A köztörvényhatóságok önkormányzata egyik fő része az ország belkormányzati önállóságának, melyet pedig Fölséged is méltóztatott legkegyelmesebben elismerni.

Őszintén óhajtja mindenki, hogy a fönforgó fontos kérdések közmegnyugvással egyenlíttessenek ki. De a közmegnyugvást czélszerű változtatásokra nézve is csak ugy lehet biztosan reményleni, ha a tárgy és helyzet ismerete által érlelődnek az eszmék a nép körében is, ezt pedig semmi sem eszközli könnyebben, s az elfogultságot és az ismeretlentöli alaptalan félelmet semmi sem győzi le hamarább, mint a nyilvános eszmecsere. A mit e részben a sajtó tehet,

az inkább csak elméleti, s minden esetre kisebb körre van szoritva; midőn ellenben azon nyilvánosság, mely a köztörvényhatóságok alkotmányos életével párosul, gyakorlati téren hozza össze különböző vidékről az embereket s az eszmecsere által tisztult fogalmak messze clágazva hatnak ki a népnek alsóbb rétegeire is. Meg vagyunk tehát győződve, hogy azon közmegnyugvást, mely nélkül a kiegyenlités áldást hozó alig lehet, semmi jobban elősegiteni nem fogja, mint a köztörvényhatóságok alkotmányos önkormányzatának visszaállitása.

Nem is tartunk mi attól, hogy a köztörvényhatóságok ezen visszaállitásából, habár ideiglenesen is, lényeges nehézzégek származzanak az állam kormányzatára; mert meg vagyunk győződve, hogy az országgyülés időközben is kész lend megadni Fölséged felelős magyar miniszteriumának azon hatalmat és segédeszközöket, melyek ily nehézségek elhárítására szükségesek lesznek.

Bizton reméljük ezeknél fogva, hogy Fölséged kegyelmesen teljesitendi e kérelmünket, melyet alaptörvényeink rendelete, a közigazgatás érdekei és politikai czélszerüség egyaránt támogatnak.

Ime, föltártuk őszinte bizalommal érzelmeinket és óhajtásainkat Fölséged előtt. Tiszteletünk, szeretetünk és ingatlan hüségünk legszentebb tárgyai e földön: a Haza és Király; s e kettőnek egyesült érdeke, fő czélja törekvéseinknek. Alkotmányunk alapja a törvény; zárköve a királyi hatalom, s e kettőnek hódolni legfőbb polgári kötelesség. Csak akkor volna e kötelesség nyomasztó, ha egy részről a törvény, más részről a király akarata állandó és ki nem egyenlithető ellentetbe jönnének egymással. De azon kegyesség, melylyel Fölséged hü magyar népéhez szólott, s azon alkotmányos érzelmek, melyeket Fölséged legmagasabb trónbeszédében ismételve kifejezett, biztos reményt nyujtanak, hogy a néha fölmerülő véleménykülönbségek mellett sem fogunk soha ily ki nem egyenlithető kinos helyzetbe jutni. Fölséged nem fog tőlünk oly áldozatot követelni, melyet a pragmatica sanctióban kitüzött közös czél mulhatlanul nem igényel; mi pedig e czél-

nak biztositására mindent hiven teljesitendünk, a mit kötelességünk parancsol és hazánk közjava kiván.

Fölséged bölcsesége atyai kegyességgel fogja méltányolni szoros ragaszkodásunkat alkotmányunkhoz, mely a mi szabadságunknak is, Fölséged trónjának is legerősebb támasza. Bizonyitják a történelem lapjai, hogy azon nemzeteknél volt mindig legbiztosabb a trón, melyek legszilárdabb hűséggel védték alkotmányos törvényeiket.

Legyen meggyőződve Fölséged, hogy ragaszkodásunk ősi alkotmányunkhoz, s ragaszkodásunk Fölséged királyi házához, melyet nemzetünk az alkotmány alapján önkényt és szabadon emelt Magyarország trónjára, ugyanazon egy forrásból ered: a kegyeletnek legtisztább forrásából.

Kik egyébiránt mély tisztelettel vagyunk

Pesten, 1866-dik évi február hó 24-dik napján

Császári Királyi fölségednek

legalázatosabb szolgái:

Magyarországnak országgyülésileg egybegyült képviselői.

Szentiványi Károly, s. k.
a képviselőház elnöke.

Tóth Vilmos, s. k.
a képviselőház jegyzője.

Az országos főrendek és képviselőház feliratairakelt

LEGFELSŐBB KIRÁLYI LEIRAT.

I. Ferencz József, Isten kegyelméből ausztriai császár, Magyar-, Cseh-, Halics- és Ladomér országok apostoli, ugy Lombardia, Velencze és Illyria királya, Ausztria főherczege stb. stb.

Hü Magyarországunk s az ahhoz kapcsolt részek zászlósainak, egyházi és világi főrendeinek és képviselőinek, kik az általunk 1865-dik évi karácson hó 10-ik napjára Pest szabad királyi városunkba összehivott országgyülésen egybegyülvék, üdvöt és kegyelmünket!

Kedvelt hiveink! Kegyesen fogadjuk az országosan egybegyült főrendek és képviselők hü ragaszkodásának f. évi február hó 24-én kelt legalázatosabb feliratokban foglalt kifejezését, és azt, valamint atyai szándékaink hálás elismerését, őszinte bizodalmuk kedves tanuságaként veszszük. E bizalom viszonzásául mi is tartalék nélküli nyiltsággal közöljük válaszunkat a feliratokban foglalt azon kivánalmakra nézve, melyek iránt a fenforgó viszonyok fontossága fejedelmi szándokaink bővebb kifejtését sürgetőleg igényli.

Megnyugvással vettük azon egyetértést, mely az országgyülési egyezményeknek a sanctio pragmaticában adott kiindulási pontjára nézve létesült. Az érdek- és védelmi közösség eszméje, mint azt az országos főrendek feliratában látjuk kiemelve, képezte a pragmatica sanctio keletkezése előtt majdnem két századdal Magyarország és fenséges uralkodó házunk örökös tartományai közötti tartós csatlakozás főbb indokát; és habár szivesen elismerjük, hogy e közösségnek az érintett alaptörvényben foglalt szabatosb körvonalozása által

az örökös tartományok növekedtek erőben és hatalomban; viszont nem lehet félreismerni, hogy az uralkodó házunk országlása alatti népek e frigyesülése, midőn Magyarország területi épségét és nemzeti önállását fentartotta, egyuttal külbiztonságának leghathatósb támaszává vált. A csatlakozás jótékonyságának e kölcsönösségénél fogva tehát legfőbb törekvésünknek oda kell irányulnia, hogy ennek áldásai tartósan biztositva legyenek, és ezért a pragmatica sanctio alapelveinek sértetlen fentartása mellett az érdek és védelmi közösségből folyó viszonyok korszerüen rendeztessenek.

A magyar koronához tartozó országok birodalmunk összegének igen tekintélyes részét képezik. Ennek erkölcsi és anyagi ereje, jólléte, belnyugalma és biztonsága föltételezve van amazok hasonló állapotaiból, és kölcsönösen hatnak egymásra. Fokozza e hatást a közbenső vámok megszüntetésén tul a közlekedési és forgalmi eszközök rendkivüli mérvben növekedett tökéletesitése, mely az érdekeket czernyi szállal füzi egybe. Ez — időközt bővebb kifejlést nyert — állapotok annál szabatosb rendezést igényelnek, minél hiányosabbak e részben Magyarország azon legutóbbi törvényei, melyek annak belkormányzatát átalakitották, de a birodalom egyéb országaival és tartományaival szükséges egybefüggésről vagy épen nem, vagy nem kielégitőleg gondoskodtak.

A dolog természete és népeink összegének legfontosabb érdekei azt igényelvén, hogy egyszerre és egyuttal intéztessék el mindaz, mi egymással összefügg, és minek egymásra befolyása van, uralkodói kötelmeink és népeink valódi java iránti gondoskodásunk egyaránt követelik, hogy — a magyar alkotmányos állapotok általunk czélba vett helyreállitása és hatályba léptetése mellett — függőben maradni és bizonytalanságban hagyatni ne engedjük azon ügyeket, melyeknek czélszerü és kölcsönösen kielégitő rendezésétől a birodalmunkat alkotó külön országoknak békés és jótékony együttléte, valamint a birodalom biztonsága, tekintélye és hatalma egyképen föltételezve vannak.

Ez okból kivántuk az országosan egybegyült förendek és képviselők figyelmét első vonalban a közös ügyek tárgya-

lása és kezelésének módozataira irányozni, s az országosan egybegyült főrendek és képviselők belátásába vetett bizalmunkban nem csatlatkozánk. Elismerik ugyanis, miként „léteznek ily közös viszonyok, és igyekezetöket oda kivánják irányozni, hogy e viszonyok megállapitására és miként kezelésére nézve oly határozatok jőjenek létre, melyek alkotmányos önállásuk és törvényes függetlenségök veszélyeztetése nélkül a czélnak megfeleljenek.“

Miután birodalmunk azon országait is, melyek eddig alkotmányos jogokkal nem birtak vala, ilyekkel ruháztuk fel, azt, hogy Magyarország alkotmányos önállását és törvényes függetlenségét áldozatul hozza, nem követelhetjük; de azt várjuk, s az ország belátásába és érdekei tiszta felfogásába helyezett atyai bizalommal várhatjuk is, hogy alkotmányos önállóságát, melynek okszerü korlátait a sanctio pragmatica szellemében trónbeszédünk emliti fel, nem önmaga elszigetelése-, és ez által okvetlen bekövetkező elgyengülésére, hanem valódi és maradandó érdekei érvényesitésére szolgáló eszköz gyanánt kivánandja is, tudandja is gyakorolni.

A közös ügyekre jogosult befolyásának e gyakorolhatása képezendi az önállás erős biztositékát ugyanakkor, midőn annak jólléte, biztonsága és hatalmának emelésére is ki fog terjedni.

Megelégedéssel fogjuk tehát szemlélni az erre vonatkozó tanácskozások megindulását, és bizton hiszszük, hogy e kérdések beható tárgyalása fonalán önkényt fog az 1848-diki törvények utánvizsgálatának és czélszerü módositásának szüksége felmerülni.

A közös ügyek kérdésének megfejtése nem egyedül azoknak megállapitásában találja kielégitő megoldását, hanem szükségkép föltételezi azok egységes, minden fennakadás elleu megóvott kezelését, s ép ugy a törvényhozó, mint a végrehajtó hatalom összhangzó működésének biztositását. Az ezekre vonatkozó kormányzati ágaknak oly mérvbeni önálló kezelése tehát, mint azt az 1848-ik évi III. t. cz. a kellő szerves összefügés mellőzésével megállapitotta, a közös ügyek sikeres kezelésének lehetőségét kizárja.

E törvények módositása egyébiránt, mint ezt már trónbeszédünkben kijelentettük, az okból is szükséges, mert az 1848-ki II., III. és IV. t. czikkek némely rendeletei egyenesen királyi jogainkba ütköznek. A III. törvényczikkben felállitott kormányalakzat gyakorlati alkalmazhatásának föltétét a II dik t. czikkben érintett teljhatalmu fejedelmi helyettes képezi, a miben — a monarchiai egységnek a sanctio pragmaticában gyökerező elve, az ebből folyó uralkodói tisztünk és személyes érzelmeinknél fogva, melyekkel kedvelt Magyarországunk irányában viseltetünk, s a melyektől indittatva, alkotmányos uralkodói tisztünket közvetlenül szándékunk gyakorolni — soha sem fognánk megnyugodhatni; ép oly kevéssé birnánk megnyugodni a IV. törvényczikk azon határozmányában, mely szerint az országgyülés feloszlatása, a költségvetés megállapitása előtt, nem volna foganatositható.

Hiszszük, hogy azon okoknál fogva, melyek az országnak alkotmányos jogai iránti ragaszkodását a kegyelet oly magas fokára emelik, az ország alkotmánya sarkkövét képező királyi jogainknak és tekintélyünknek épségét és sérthetlenségét is szentül fogja fentartani.

Mellőzhetlennek tartjuk továbbá az országosan egybegyült képviselők figyelmét azon nehézségekre irányozni, melyekbe a helyhatóságok rögtöni helyreállitása ütközik, már azért is, mert az 1848-diki XVI. és XVII. t. czikkek ideiglenes, és egyedül az akkori pillanat igényeihez mért szabványainak sikeresitése — tekintettel a társas viszonyok közbejött átalakulására — a beligazgatás követelményeinek legnagyobb veszélyeztetése nélkül lehetetlenné vált. A megyei rendszer az ország első alapitójának uralkodásától kezdve folytonos gyakorlat által a nemzet életébe szövődött, s az 1848-ki törvények, midőn az ország közkormányzatának alakját megváltoztatták, a nélkül, hogy azt ezen ősi intézménynyel összhangzásba helyezték volna, oly elvi ellentétet állapi tottak meg, melynek megoldása csak a legbehatóbb tanulmányozás és komoly megvitatás alapján várható. Ohajtjuk tehát, hogy az országosan egybegyült főrendek és képviselők ez állapotok rendezését kiváló figyelmök tárgyává tevén, ta-

nácskozásaik eredményét elénkbe terjeszteni sürgős feladataik közé sorolják.

Okvetlen szükséges továbbá, hogy a nemzetőrségről szóló XXII. törvényczikk eltöröltessék, miután létezésének rövid időtartama alatt a nép fölösleges terheltetését s a békés foglalkozástól elvonatását okozta, czélját pedig — a közbiztonság fentartását — tévesztve, ép ellenkező irányban gyakorolta hatását.

Kivánatos ezenkivül, hogy az 1848-ki törvények mindazon határozmányai, melyek általunk eddig foganatositva nem lettek, annak idején gondosan átvizsgáltassanak, miután azok világrenditő viszonyok nyomása alatt keletkezvén, a rögtönzés jellegét viselik magukon; mit az elmélet feltüntet és a gyakorlat még azoknál is megrősit, a melyeknek foganatba vétele, mint p. o. a választási törvényé, két izben lőn megkisérelve.

Ezekből önkényt foly, hogy e törvényeknek a jogfolytonosság alapján igénybe vett tettleges helyreállitásába, azoknak szorgos átvizsgálása, a tényleges viszonyok igényeihez leendő idomitása, a tapasztalás tanuságához mért tökéletesbitése előtt, fejedelmi hivatásunk érzetében nem egyezhetünk.

Nem pillanatnyi megnyugtatás, hanem állandó czélszerü intézkedések létrehozatala fekszik atyai szivünkön, és a közszolgálat különböző ágai jövendő rendének megállapitása előtt a létező szerkezetet felbomlásnak inditani, az államgépezet kerekeit zavarba hozni, egy ideiglenes állapotot a másikkal felváltatni, s ez által a csillapodni indult kedélyek nyugalmát szélesebb körben megingatni, uralkodói tisztünk és összes népeink irányábani kötelményeink egyaránt tiltják. Az országosan egybegyült képviselők magok is érzik ez átmenet nehézségeit, s azok irányában a szigoru törvényesség helyett a körülmények méltányos figyelembe vételét helyezik kilátásba. Tőlük függ elősegiteni alkotmányuk helyreállitására irányzott atyai törekvéseinket, ha a méltányosság fokozott mérvét a jelen állapotok birálata körül is alkalmazni hajlandók.

Nálunk senki sem érezte inkább azon nehézségek és akadályok sulyát, melyek nem egy oldalról gördültek a kiegyenlitésnek általunk kezdeményezett müve elé; mégis öntagadással és szilárd eltökéléssel léptünk az ország bizalmának lelkesült nyilvánulásai között e térre, melyen — hinni szeretjük — az országos főrendek és képviselők szivélyes támogatásával találkozni fogunk, már azért is, mert a siker dicsősége ép ugy, mint a felelősség terhe, reánk és az országra egyaránt fog háramlani.

A jogfolytonosság gyakorlati alkalmazásának a jelen rendkivüli körülmények között csakis abban látjuk lehetőségét, hogy a törvények változtatása egyedül a törvényhozás jogosult tényezői közremüködése mellett eszközlendő országgyülési megállapodások alapján történjék. Igazolja ezt a történelem, melynek lapjai nem egy példát hoznak fel a felől, hogy hason körülmények között hasonló eljárás követtetett, mely példák követése annál inkább ajánlható, minél áthatóbb volt a rázkódtatás, melynek sajnos következményeit elháritani, közös törekvéseink feladatát képezi.

Ekképen létre fog jöhetni az értesülés, ki fognak egyenlittethetni a nehézségek és rendeztethetni mindazon viszonyok, melyeknek, ha a jövendő bonyodalmak forrását végleg el akarjuk rekeszteni, tisztába hozatni és elintéztetni szükséges.

Mélyen érezzük mi is a reánk háruló kötelmek sulyát, érezzük a királyi felavatásnak közjogi jelentőségét és a hitnek szentségét, melylyel a koronázott király fogadalmat tesz az alkotmány sértetlen megtartására. De épen azért, mert a koronázást nem tartjuk egyedül ünnepélyes szertartásnak, tartózkodunk oly törvényes határozmányok helyreállitásától, melyek sértetlen fentartását esküinkkel erősiteni vallásos hitünk és lelkiismeretünk sugallata egyaránt tiltják. És ugy vagyunk meggyőződve, hogy az országosan egybegyült főrendek és képviselők e vallásos érzelmeinkben fogják az ország alkotmányos létének legbiztosabb zálogát felismerni.

Miután ez ünnepélyes cselekmény remélhetőleg véget vetend a politikai élet ingatagságának, aggálytalanul fogjuk

követhetni kegyelemre mindenkor kész atyai szivünk hajlamát, s a közrend veszélyeztetése nélkül gyakorolhatni teljes mérvben királyi jogaink legnemesbikét.

Az országgyülés kiegészitését tárgyazó, s Dalmatiára, Fiuméra és azon kerületekre, melyeket az 1848 iki V. t. czikk az országgyülésre meghivatni rendel, vonatkozó kérelmöket illetőleg: miután e kérdések Horvát- és Tótországok közjogi viszonylatának szerencsés megoldásával állanak szoros kapcsolatban, azok tüzetes tárgyalását akkorra véljük halasztandónak, midőn a folyó évi febr. hó 27-én Horvát- és Tótországok gyüléséhez intézett k. leiratunk következtében megnyilandó országgyülési tanácskozmányok során erre vonatkozó javaslataik fognak elénkbe terjesztetni. Kedvesen vettük az országosan egybegyült főrendek és képviselők azon igéretét, miszerint „a hon polgárainak minden osztályai iránt, vallás- és nyelvkülönbség nélkül, az igazság és méltányosság elveit fogják mindenkor irányadókul tekinteni, s hogy jelesül Magyarországnak nem magyar ajku lakosai irányában mindazt, a mit e részben az ő érdekeik és a haza közérdeke megkiván, törvény által óhajtják biztositani.“ Uralkodói tisztünk teljesitésének sorában legkedvesebb teendöink közé fog tartozni mindaz, a mivel az ország területi épségének fentartása mellett az általunk buzgón óhajtott eredmény valósítását előmozdíthatjuk; mert az ország lakosainak békéjét, egyetértését és érdekekben egybeforrását mindenkor élénk örömmel fogjuk szemlélni és hathatósan gyámolitani.

Az országosan egybegyült főrendek és képviselők erélyes tevékenysége- és bölcs gondoskodásától függ immár, siettetni azon időpontot, a melyben fejedelmi jogaink épsége, birodalmunk jogos követelményei és a társországok méltányos igényeivel összhangzó javaslataik elénkbe terjesztetni fognak; és mi életünk legszebb pillanatai közé fogjuk sorolni azt, midőn megnyugtató öntudattal mondhatjuk: miképen ezek szentesitésével kedvelt Magyarországunk és népeink összegének valódi javát mozditottuk elő, és talpkövét raktuk le birodalmunk ereje emelkedésének, jólléte gyarapodásának és biztonsága öregbedésének.

Kikhez egyébiránt császári királyi kegyelmünk és kegyelmességünkkel állandóan hajlandók maradunk.

Kelt Magyarországunk fővárosában, Budán, böjtmáshó 3-dik napján, ezernyolczszáz hatvanhatodik évben.

Ferencz József, m. k.

(P. H.)

Majláth György, m. k.
Barthos János, m. k.

Az 1866-dik évi márczius 3-dikáról kelt

kegyelmes királyi leirat folytán fölterjesztett

FÖLIRAT.

FÖLSÉGES CSÁSZÁR ÉS KIRÁLY!

A legmagasabb királyi leiratot, melyet Fölséged alázatos válaszföliratunk folytán hozzánk intézni méltóztatott, mély tisztelettel vettük, s egyaránt szem előtt tartva polgári kötelességünket és azon ingatlan hüséget, melylyel a Királynak és Hazának tartozunk, a helyzet fontosságához mért komolysággal tanácskoztunk annak tartalma felett.

E legmagasabb királyi leiratnak egy része a közös viszonyok iránt ezentul hozandó határozatokra, s az 1848-ki törvények némely részeinek átvizsgálására vonatkozik. Kapcsolatban állanak e tárgyak azon javaslattal, melyet — mint alázatos válaszfeliratunkban is kijelentettük — a közös viszonyok meghatározására és azok mikénti kezelésére nézve ki fogunk dolgozni. A legmagasb királyi leirat ezen részét tehát emlitett javaslatunkkal együtt fogjuk tüzetesen tárgyalni, s azzal együtt adandjuk elő annak idejében ezek iránt is nézeteinket és megállapodásainkat. Alapunk és kiindulási pontunk a pragmatica sanctio leend, melyre nézve a válaszfeliratban már előadtuk nézeteinket. Mellőzve e nézetek ismétlését, egyszerüen jelentjük ki ujabban is hü ragaszkodásunkat mindazokhoz, a miket e részben ott elmondottunk.

De a mi a legmagasabb királyi leirat azon részét illeti, mely a jogfolytonosság, a felelős miniszterium kinevezése és a törvényhatóságok alkotmányos hatalmának visszaállitása iránti kérelmünket megtagadja: erre nézve kötelességünk haladék nélkül felszólalni s tartózkodás nélkül feltárni Föl-

séged előtt nézeteinket és fájdalmas érzelmeinket. Teszszük ezt azon tisztelelteljes őszinteséggel, melyre a legmagasb királyi leirat is hivatkozik.

Mi a legmagasabb trónbeszédre fölterjesztett alázatos föliratunkban azt kértük Fölségedtől, a mi kétségtelen alapelve és mellőzhetlen kelléke minden alkotmánynak: hogy a jogilag fennálló törvények hajtassanak végre. Kértük ezt alkományunk alapján, világos törvények rendeleténél fogva, sőt czélszerüség tekintetéből is. Alkotmányunk 17 év óta fel van függesztve, törvényeink félretétettek s octroyált rendeletekkel cseréltettek föl, s még most is absolut hatalom alatt állunk. Összehivatott az országgyülés, hogy alkosson uj törvényeket, holott az eddigi törvények sem tartatnak meg; módositsa törvényeink lényeges részét, holott e törvények tettleg hatályon kivül tétettek, nem a törvényhozás, hanem a végrehajtó hatalom által.

Nem csak az 1848-diki törvények vannak tettleg fölfüggesztve, nemcsak azon törvények, melyeknek átvizsgálása követeltetik, hanem mindazon korábbi alaptörvények is, melyek a végrehajtó hatalom körét és korlátait szabják meg s az alkotmány lényeges részét képezik.

Nem akarjuk mindezen törvényeket elsorolni, csak azt emlitjük meg, hogy még most is föl van függesztve az 179$^{0}_{1}$. X-dik törvényczikk, mely az mondja, hogy Magyarország független ország, saját önállással és alkotmánynyal bir, saját törvényei szerint kormányzandó és igazgatandó.

Föl van még most is függesztve a királyi hitlevelek azon ünnepélyes biztositása, hogy az ország alkotmányos jogait, törvényeit a király megtartja s másokkal is megtartatja.

A pragmatica sanctiót, azon ünnepélyes alapszerződést, mely a trónnak szintugy, mint a nemzet jogainak legszilárdabb alapja, elismerte ugyan a legmagasabb trónbeszéd, de fájdalom, ez elismerés még eddig csak elvileg történt, mert az alkotmánynak visszaállitása, melynek ez elismerést nyomban kellett volna követni, csak föltételesen igértetett, azon időre és azon esetre, ha az 1848-ki törvények némely részét átalakitjuk. A sanctio pragmaticának azon része tehát, mely

az 1715. III. t. czikkre hivatkozva, kimondotta, hogy „Ö Fölsége az ország karai és rendei felett nem akar máskép uralkodni és kormányozni, mint magának Magyarországnak eddig hozott vagy jövendőben országgyülésileg hozandó saját törvényei megtartásával," még most sincs tettleg és valósággal életbeléptetve.

Ezek támasztották bennünk azon aggodalmat, melyet válaszföliratunkban őszinte bizalommal elmondottunk, midőn kijelentettük: hogy „törekvéseinknek csak ugy lehet sikere, ha törvényhozási működéseinkben azon erős hit kiséri lépteinket, hogy a mit a király és nemzet együtt megállapitottak, azt csak a király és nemzet egyesült akarata változtathatja meg." Ez volt egyik alapja buzgó kérésünknek; vigasztalást kerestünk a trónnál, tettleges megnyugtatást kértünk Fölséged királyi hatalmától.

Aggodalmunkat a legmagasabb királyi leirat sem oszlatja el, sőt növeli annak sulyát, midőn *„a jogfolytonosság gyakorlati alkalmazásának a jelen rendkivüli körülmények között csakis abban látja lehetőségét, hogy a törvények változtatása egyedül a törvényhozás jogosult tényezői közremüködése mellett eszközlendő országgyülési megállapodások alapján történik."*

A tövényhozási jog legszebb alkotmányos joga a nemzetnek. Fontos és üdvös az országra nézve, ha nem létezhetik más törvény, mint a melynek alkotásába az ország is beleegyezett. De hogy e jog valóság legyen, mulhatlanul szükséges, hogy az ekkép alkotott törvények végrehajtassanak és megtartassanak mindaddig, mig azokat az alkotmányos törvényhozás a rendes uton el nem törli, vagy meg nem változtatja. Ha a végrehajtó hatalomnak joga volna a törvényhozás rendes utján alkotott törvényeket végre nem hajtani, azok erejét felfüggeszteni, rendeletekkel cserélni föl, s a törvényt és alkotmányt mindaddig függőben tartani, mig a rendes törvényhozás azokat meg nem változtatja: akkor magát a törvényhozási jogot is valósággal a végrehajtó hatalom gyakorolná, vagyis a törvvényhozás és végrehajtás tettleg ugyanazon hatalom kezében volna. Fölséged az absolutismust fen-

tartani, ugy hiszszük, nem akarja. Már pedig a törvényhozó és végrehajtó hatalomnak ily egyesitése, még ha ideiglenesen történik is, valóságos absolutismus.

Nem ilyen jogfolytonosság az, melyet az alkotmányos elv, a törvények, a királyi hitlevelek és fejedelmi eskük megalapitottak. A valóságos jogfolytonosság nem csak a törvények alkotásának módjára, hanem azok megtartására és végrehajtására is egyaránt kiterjed.

Hivatkozik a legmagasabb leirat a történelemre is, állitva, hogy annak *lapjai nem egy példát hoznak fel, hogy hason körülmények között hasonló eljárás követtetett;* s ajánlja nekünk e példák követését.

Tudunk, igenis, példákat a történelemben, hogy Magyarország alkotmányának lényeges részei megsértettek, sőt az egész alkotmány is fölfüggesztetett; de tudjuk azt is, hogy midőn a fejedelem, absolut hajlamu tanácsosai ellenére, a törvényt és saját igazságérzetét követve, az alkotmányt ismét visszaállitotta, a visszaállitás nem volt azon föltételhez kötve, hogy az ország valamely, a törvényhozás rendes utján alkotott s királyi szentesitéssel megerősitett törvényt, melyet a fejedelem talán károsnak vélt, előbb módositson; nem mondatott, hogy mig a módositás meg nem történik addig sem a károsaknak vélt törvények, sem az országnak egyéb lényeges törvényei, melyek a végrehajtó hatalom körére és korlátaira vonatkoznak, tettleg visszaállittatni nem fognak.

I. Lipót, midőn a magyar alkotmánynak közel tiz évig tartott felfüggesztését 1681. évben megszüntette, azonnal teljesen visszaállitotta az alkotmányos törvényeket. Nem kötött e visszaállitáshoz föltételeket, nem kivánta a törvények bármely részének előleges átalakitását, még az arany bullának az ellenállásról szóló záradékát sem jelölte ki, mint előlegesen eltörlendőt, pedig e záradék csakugyan veszélyes volt, zsibbasztólag hatott a királyi hatalom erélyes használatára.

II. József uralkodása alatt is fel volt az alkotmány függesztve. S mikor ő rendeleteit élte végnapjaiban visszavonta, s utána II. Lipót lépett a trónra, az alkotmány minden meg-

szoritás, minden előleges föltétel nélkül, még koronázás előtt, azonnal teljesen vissza lőn állitva.

Ferencz császár és király Ő Fölsége némely alkotmányos törvényeket mellőzött 1822-ben, s midőn a törvény ellen kiadott rendeleteit visszavonta, minden föltétel nélkül tette azt, s visszaállitván ismét a törvényeket, az $18^{25}/_{27}$. évi III. törvényczikkben kijelentette azon meggyőződését, hogy a *király és az ország boldogsága a törvények pontos megtartásán s épségén alapszik.*

Hivatkozik Fölséged a legmagasb királyi leiratban saját vallásos érzelmeire, s azt mondja, hogy az *országosan egybegyült főrendek és képviselők e vallásos érzelmekben fogják az ország alkotmányos létének legbiztosabb zálogát fölismerni.*

Hódoló tisztelettel hajlunk meg e szent érzelmek előtt, s ha föladatunk az volna, hogy csupán egy nemzedék életidejére biztositsuk a nemzet jogait és alkotmányát, mint egyes polgárok, megnyughatnánk Fölséged nyilatkozatában. De mi a magyar alkotmányt, mely fokonként fejlődött a nemzet életéből, mint századok müvét vettük által őseinktől, s kötelességünk azt, a lehetőségig állandóul biztositva adni át utódásainknak; kötelességünk oly biztositékról gondoskodni, mely ne csak egyes halandónak életére legyen szorítva, hanem kiterjedjen, s mint erős jogalap, ingatlanul átszálljon maradékról maradékra. Azon támasz, melyet Fölséged vallásos érzelmei nyujtanak, Fölséged magas személyéhez s életéhez van kötve. Közvetlen utódjára nézve táplálhatjuk azon reményt, hogy szülőitől hasonló érzelmeket fog örökölni. De a később kor bizonytalanságai ellen mindez még nem elegendő oltalom. Jöhet egykor a trónnak oly örököse, ki az alkotmányt saját hatalmával fölfüggeszti, s annak visszaállitását megtagadja mindaddig, mig a nemzet meg nem változtatja legalényegesb törvényeit. És akkor az ország sikeretlenül hivatkozik a jogfolytonosság sérthetetlen elvére. Hivatkozása ellenében fölhozzák majd korunk példáját, s el fogják mondani, hogy ime, a XIX. század második felében is föl volt a magyar alkotmány függesztve, s annak a végrehajtó hatalomra vonatkozó része mindaddig nem állittatott vissza, mig a törvé-

nyek lényeges részét a nemzet meg nem változtatta; fölhozzák, hogy a nemzet képviselői megnyugodtak ebben, s megnyugvásuk által tettleg elismerték a fejedelemnek ily messze terjedő hatalmát.

Meg lennének ily módon fosztva utódaink azon egyetlen békés fegyvertől, melyet a hatalom szava ellenében használni szabad és kell: a jognak és törvénynek szelid, de erős fegyverétől. Ily sulyos felelőséggel lelkiismeretünket nem terhelhetjük.

Azt mondja a legmagasb királyi leirat, hogy Fölséged *„épen azért, mert a koronázást nem tartja egyedül ünnepélyes szertartásnak, tartózkodik oly törvényes határozmányok helyreállitásától, melyek sértetlen fentartását esküjével erősiteni, vallásos hite és lelkiismeretének sugallata egyaránt tiltja.“*

De Magyarország alaptörvényei szerint nem csak a koronázott király van kötelezve a törvények és az alkotmány megtartására, hanem minden uralkodó, ki az öröködési törvény szerint a trónra lép, már koronázás előtt is köteles arra. E kötelezettség nem egyedül a királyi hitleveleken és koronázási eskün alapszik, hanem össze van az kötve az öröklési joggal. Az 1790—91. évi III. törvény azt mondja, hogy Magyarország örökös királyát a hat hónap alatt teljesitendő koronázás előtt is illetik mindazon jogok, melyek az országnak *alkotmány szerinti* kormányzására vonatkoznak. A törvény tehát e jogokat egyenesen az alkotmány megtartásához kötötte. Maga a sanctió pragmatica pedig különösen a III. czikk 1-sö §-ában azt rendeli, hogy ő Fölségének utódai, Magyarország s a hozzá kapcsolt részek törvényesen *megkoronázandó* királyai, az ország törvényeit sértetlenül meg fogják tartani.

Ha ez közjogilag nem igy állana, ha a fejedelem csak a koronázási eskü letétele után tartoznék teljesiteni az előbb alkotott törvényeket, akkor minden trónváltozásnál egy oly időköz állana be, melyben a törvények ereje egyedül az uralkodó akaratától függene, minden trónváltozásnál ujra kellene szerződni az uralkodóval, s egymást váltanák fel időnkint az alkotmányosság és absolut uralkodás. A mit mi Fölségedtől kérünk, nem azon királyi eskünél fogva kérjük, melyet megkoro-

náztatásakor leteend, hanem kérjük azon ünnepélyes alapszerződésnél fogva, mely a trónöröklésnek szakadatlan folytonosságát és alkotmányunk sértetlen fentartását egyaránt biztositotta; kérjük azon szent és sérthetetlen eskünél fogva, melyet Fölséged elődei és ősei ezen alkotmányra letettek.

A királyi hitlevélnek törvény szerint a koronázás előtt kell kiadatnia, s abban a fejedelem ünnepélyesen igéri a már alkotott s az ezután országgyülésileg alkotandó törvények megtartását. A magyar közjog szerint csak a koronázott király szentesithet törvényeket; addig tehát, mig a koronázás meg nem történt, jogilag az eddigi törvények állanak fenn, s a czélba vett változtatások csak a koronázás után emelkednek törvény erejére. Ha tehát Fölséged az eddigi törvényeket tettleg el nem ismerné, uj törvények pedig koronázás előtt sem tettleg, sem jogilag még nem léteznek: a koronázás előtt már kiadandó hitlevélnek tárgya sem lenne.

Kimondottuk alázatos válaszföliratunkban, hogy nem kérünk politikai lehetetlenséget. Elmondottuk azt is, hogy átlátjuk a visszaállitás nehézségeit, s készeknek nyilatkoztunk megtenni mindent, a mi hatalmunkban áll, e nehézségek elháritására. Mert azt hittük, hogy midőn a nemzet egész politikai élete forog kérdésben, mikor az alkotmány jövendő biztosságát kell a jogtalan előzménynek egykor majd előfordulható káros következményeitől megóvni, a legnagyobb nehézségektől sem szabad visszarettennünk.

Fájdalommal látjuk azonban a legmagasb királyi leiratból, hogy Fölségedhez fölterjesztett kérelmünk sikeretlen volt. Óhajtásaink semmi részben sem teljesitettettek, a jogfolytonosság még azokra nézve is megtagadtatott, a miknek azonnali visszaállitása a jelen körülmények közt sem fekszik a lehetőség határain kivül; s még azon törvényeink sem állittattak vissza, melyekre a királyi leiratban felhozott ellenvetések épen nem alkalmazhatók. Egy szóval: megtagadtatott alkotmányunk helyreállitása, s arra vagyunk utasitva, hogy az absolut kormányzat sulya alatt gyakoroljuk a törvényhozás alkotmányos jogát, s változtassuk és módositsuk alaptörvényeink lényeges részét, azon remény mellett, hogy

ha e módosításokat Fölséged legmagasb akarata szerint hozzuk javaslatba, akkor, de csakis akkor fog alkotmányunk is mét visszaállittatni.

Felhozza a legmagasb királyi leirat azt is, hogy az 1848diki II., III. és IV-ik törvényczikkek némely rendeletei egyenesen a királyi jogokba ütköznek.

Kimondottuk alázatos válaszföliratunkban, hogy fejedelmünk törvényes jogait csorbitani nem akarjuk, s meg vagyunk győződve, hogy a törvények alkotásánál mindig komolyan megfontolandó, ha czélszerü-e valamely királyi jognak megszoritása. De a végrehajtó hatalom körében maguk a törvények határozzák meg a királyi jogokat, s ezeket a törvényekkel ellentétbe állitani nem lehet. Minden alkotmány, első keletkezésekor is, kifejlődésében is, korlátozza egyszer-másszor az előbb gyakorlott fejedelmi jognak valamely részét; de azért az ily törvényt is meg kell tartani mindaddig, mig a törvényhozás meg nem változtatja. Magyarországban a királynak minden joga szintugy a törvényen alapszik, mint a nemzet jogai, s a legfőbb hatalmat is a törvény adta a magyar királynak. Elismerte ezt azon fejedelem is, ki a dicsőségesen uralkodó házból első lépett a pragmatica sanctio alapján a magyar trónra, midőn az 1741 : XI-ik törvényczikk 2-ik szakaszában e kifejezést használja: „azokban, melyek a *neki engedett* legfőbb hatalomtól függenek.“

Kétségtelen királyi jog a törvények szentesitése, s e jogával él a fejedelem, ha valamely törvényjavaslattól, mely a királyi jogot korlátozná, a szentesitést megtagadja; de ha már szentesittetett a törvény, annak végrehajtását megtagadni nem tartozhatik a királyi jogok közé. Ha tehát eddigi törvényeink módositásáról, vagy ujak alkotásáról fogunk majd tanácskozni: figyelembe veendjük mindig a királyi jogokat is, s törvényjavaslatainkat a szerint készitendjük, a mint a Király és Haza egyesült érdeke kivánja. De a legmagasb királyi leiratban felhozott ellenvetést nem lehet ugy értelmeznünk, hogy az a törvények végrehajtását is gátolná.

Azt mondja a legmagasabb királyi leirat, hogy „*a megyei rendszer az ország első alapitójának uralkodásától kezdve,*

folytonos gyakorlat által a nemzet életébe szövődött, s az 1848-diki törvények, midőn az ország közkormányzatának alakját megváltoztatták, a nélkül, hogy azt ezen ősi intézménynyel összhangzásba helyezték volna, oly elvi ellentétet állapitottak meg, melynek megoldása csak a legbehatóbb tanulmányozás és komoly megvitatás alapján várható.“

Igenis, Fölséges Urunk, az 1848-ki törvények lényegesen megváltoztatták az ország közkormányzatának alakját, megváltoztattak több ősi intézményt is, mert átalakitották Magyarország aristocraticus alkotmányát, s azt a nép egyenjoguságának szélesebb alapjára fektették. Megértették az 1848-i törvényhozók az örök igazság intő szavát, s nem akartak ellenállani a haladó kor követeléseinek, nem várták be azon, bizonyosan bekövetkező időpontot, midőn annak akarva sem tudtak volna ellenállani.

Sok baj és veszély követte határozataikat; de sokkal sulyosabbak azon veszélyek, melyeket előrelátásukkal e hazáról elháritottak.

Az alkotmánynak ezen átalakitása tette szükségessé azt is, hogy az előbb fennállott testületi kormányzat helyett, a kormányzatnak oly alak adatott, mely Európának más alkotmányos népeinél is az alkotmányos szabadság legnagyobb biztositékának s a czélszerü közigazgatás legjobb eszközének tartatik.

Azon másfél század, mely alatt a kormányszékek testületileg igazgatták Magyarországot, meggyőzte az 1848-ki törvényhozókat, hogy nem volna czélszerü még továbbra is fentartani a kormányzatot, mely törvényszegései által az ország sérelmeit folyvást szaporodó óriási halomra növelte, s hozzáférhetlen volt, mert a nemzet panaszai ellenében mindig a fejedelem magasztos nevét, szentséges személyét állitotta előtérbe, saját hibáit, sőt büneit is a királyi palásttal igyekezett takargatni.

Visszaemlékeztek a törvényhozók azon időre, midőn I. Ferencz királyunknak a nem-felelős magyar kormányszék férfiai törvénysértést tanácsoltak, s az ő tanácsukra kiadott rendeleteknek eszközlői voltak, és e bünökért feleletre nem

vonathattak, mert védte őket a király neve, s ámbár a jó és igazságos fejedelem, az ország rendei által fölvilágositva, nemes őszinteséggel kijelentette, hogy fájnak a történtek atyai szivének, vétkes tanácsosai mégis hivatalban maradtak.

A testületi kormányzatnak ezen hibáit, s a káros következményeket, melyek e hibákból származtak, az alkotmányos felelősség hiánya okozta; s e hiány a kormányzat testületi rendszerében feküdt. Voltak ugyan a kormányszékeknek tiszteletre méltó jeles tagjai, kik hiven ragaszkodtak a törvényhez és alkotmányhoz, de még azok sem valának képesek elháritani vagy orvosolni a hibákat, melyek a felelősség nélküli testületi rendszernek voltak következményei.

Az 1848-iki törvényhozás tehát, midőn a népet fölemelte s jogegyenlőség alapján szabaddá tette, biztositani kivánta egyszersmind a néppel megosztott alkotmányos szabadságot s a közjogilag ujjászületett ország ezernyi fontos érdekeit, s e biztositás tekintetéből is felelős kormányról kellett gondoskodnia, nehogy a felelősség nélküli testületi kormány keze között lassankint hanyatlásnak induljon, a mit a nemzet és fejedelem egyesült akarata a hon javára megállapitott.

Változott időnkint hazánkban is, mint másutt, a kormányzat alakja. A testületi kormányzat nem a régibb korból származott által miránk, hanem itt is, mint máshol, csak a közelebb lefolyt pár században fejlett ki, de majd mindenütt csak addig állott fenn, mig az aristocraticus intézményeknél fogva a rendi alkotmány fennállott. A tapasztalás és a történelem ezen tanusága bizonyitja, hogy a nép egyenjoguságára alapitott alkotmányos szabadságnak s népképviseleti rendszernek mellőzhetlen követelménye a felelős miniszterium s parlamenti kormány. Testületi kormányzat, mely mellett a felelősség kivihetetlen, és a népképviseleti rendszer, együtt meg nem állhatnak. Midőn tehát, az 1848-iki törvényhozás a népképviseletet megállapitotta, a testületi kormányzat alakját tovább fenn nem tarthatta.

Magyarország alkotmányának egyik legszebb gyöngye a megyei rendszer. Ősi intézmény ez, valamint alkotmányunk is ősi, mindenik a nemzet életéből fejlődött ki, s épen azért,

egyik ugy, mint a másik, időnkint a nemzet életének fejlődése szerint alakult. Szent István idejében valamint az alkotmány, ugy a megyei rendszer is, bizonyosan sokban különbözött a mostanitól. Fejlődő nemzeti életünk hozta létre azon átalakulást, mely 1848-ban a nép jogegyenlőségére fektette alkotmányunkat. Ez átalakulás után a megyei rendszer sem maradhatott többé aristocraticus, s az önkormányzat azon jogát, mely a megyei rendszerben fekszik, a kiváltságos osztály kizárólag többé nem gyakorolhatta, ki kellett azt terjeszteni a népre is. Tehát ugyanazon ok, mely a közkormányzat alakját megváltoztatta, tette szükségesekké azon változtatásokat is, melyeket a megyei rendszer alkatrészeire nézve tett az 1848. XVI. és XVII. törvényczikk.

De meg vagyunk győződve, hogy a közkormányzat alakjának megváltoztatása a megyei rendszerrel semmi elvi ellentétben nincs, sőt hitünk szerint e kettő egymással összhangzásban van. Azon lényeges változtatást, a mi az 1848-ki törvények folytán a megyének követválasztási s utasitási jogára nézve közbejött, nem a törvényben felállitott felelős miniszteri rendszer okozta, hanem a demokratikus alapra fektetett népképviseleti rendszernek szükséges következménye.

Egyébiránt nem kivánunk jelenleg e tárgy felett bővebb elméleti fejtegetésekbe bocsátkozni, csak a tapasztalásra hivatkozunk. A felelős miniszterium s az 1848-diki törvények szerint alakitott megyék öt hónapig állottak fenn együtt, és ezen öt hónap alatt a miniszterium és megyék között surlódás nem volt, a kormányzat e miatt fel nem akadt, elvi ellentét közöttök nem mutatkozott, s a közigazgatás gyorsabb, olcsóbb és a népre nézve is kielégitőbb volt, mint azon időnkint egymást váltó provisoriumok alatt, melyekkel azóta kisérletek tétettek.

Voltak azon idő alatt is bajok és sulyos nehézségek az országban, de azok nem is a felelős miniszterium és a megyei rendszer közötti viszonyból származtak, hanem azon átkos belháboruból, melynek okairól s okozóiról most hallgatni kivánunk. Azon rendetlenségek pedig, melyek az 1861-ki megyei élet ellen felhozatnak, egyenesen azon félszeg eljárásnak

voltak következményei, mely a megyei hatóságokat felelős miniszterium nélkül állitotta vissza, megszoritotta azok alkotmányos hatáskörét, s magában a megyében, a megyétől különálló, s attól és a magyar kormánytól egészen független, idegen hivatalnoki testületet hagyott meg.

Bizonyitja e példa, hogy a felelős miniszterium és a megyei rendszer nincsenek egymással ellentétben, s megállhatnak együtt, de csak is együtt állhatnak meg czélszerüen. Ugyanez áll a kerületekre nézve is, melyekre maga a legmagasabb királyi leirat sem terjeszti ki fentebb érintett észrevételeit.

Azon ellenvetés, hogy a megyék rendezéséről szóló törvények hiányosak és ideiglenesek, csak arra szolgálhat ösztönül, hogy e törvények országgyülésileg javittassanak, de nem elegendő ok arra, hogy addig is, mig ki nem javittatnak, meg ne tartassanak. Nincs emberi mü, melynél tökéletesebbet alkotni ne lehetne; nincs alkotmány, melynek hiányai ne legyenek. S ha e miatt alkotmányt és törvényt föl lehetne függeszteni: akkor lehetlen volna minden alkotmányosság, s bizonytalan és ingatag átalában minden államgépezet. Ideiglenes, igenis, az emlitett két törvény; de ez ideiglenességnek valódi értelme nem az, hogy a törvényt időközben is föl lehet függeszteni mindaddig, mig a törvényhozás ujra nem készíti, hanem az, hogy a legközelebbi országgyülésen teendő intézkedésig ezen törvényt kell megtartani.

Hivatkozva tehát mindazokra, miket válaszföliratunkban a felelős miniszterium kinevezését, a megyék, kerületek és városok alkotmányos hatóságának visszaállitását illetőleg előadtunk, ujabban is kérjük Fölségedet, hogy ezek iránti kérelmeinket kegyelmesen teljesiteni méltóztassék.

Válaszfeliratunknak az országgyülés kiegészitését tárgyazó részére legmagasabb királyi leirat azt mondja, hogy miután az erre vonatkozó kérdések Horvát- és Tótországok közjogi viszonylatának szerencsés megoldásával állanak kapcsolatban, azok e viszonylatokkal együtt lesznek tüzetesen tárgyalandók. De miután a mi kérelmünk nem csak oly részekre s tartományokra vonatkozott, melyek közvetlen Horvátországhoz, s azzal

együtt a magyar koronához tartoznak, hanem olyanokra is, melyek közvetlen Magyarország területének részeit képezik: kénytelenek vagyunk e részben ismételni a válaszföliratban foglalt kérelmünket.

Fájdalommal látjuk a legmagasabb királyi leiratból, hogy azon kérelmünk, melyet politikai vádak folytán elitélt vagy számüzött honfitársaink érdekében Fölségedhez alázatosan fölterjesztettünk, ezuttal szintén sikeretlen volt, s annak teljesitése a koronázás utáni időre halasztatott. Vegye Fölséged kegyelmesen tekintetbe, hogy a szenvedőnek minden órája kinos, és engedje reménylenünk, hogy a mit kérő szavunk Fölségedtől kieszközölni gyenge volt, azt saját atyai szivének sugallata mielőbb valósitani fogja.

Feladatunk, melynek szerencsés megoldásától függ a hazának boldogsága, rendkivül fontos és nehéz. Nyugodt kebel, csüggedést nem ismerő kitartás, s a szebb jövő állandóságában vetett bizalom szükséges azon munkához, mely minden erőnket s igyekezetünket igénybe veendi. De zavarja keblünk nyugalmát, zsibbasztja erőnket annak tudása, hogy alkotmányunk és törvényeink most is fel vannak függesztve, s midőn a nehéz munkához fogunk, minden egyebekre nézve alkotmányon kivül állunk. Jogfolytonosságot kértünk s föl függesztett törvényeink visszaállitását; kimondottuk, hogy nem kérünk politikai lehetetlenséget: és kérelmünk teljesen, minden részeiben kivétel nélkül megtagadtatott, nehéz feladatunk sikeres megoldásáig. Ismét kérjük Fölségedet, mentsen meg bennünket s az egész országot azon sulyos aggodalomtól, hogy a jogfolytonosság tettleges elismerése nélkül mindaz, a miben komoly megfontolás után s talán áldozattal is megállapodnánk, oly alapra lenne épitve, mely a jelen példa folytán egykor ingataggá válhatik.

Bizalmunkat egyedül Fölséged atyai szivbe vetjük. Egyedül Fölséged fejedelmi bölcseségétől reméljük alkotmányos életünk oly biztositását, mely ismét visszaadja keblünknek azon hitet, hogy a mit a király és nemzet egyesült akarata megállapitott, fönn fog az állani a távol jövőben is jogi-

lag és tettleg, mindaddig, mig a király és nemzet egyesült akarata ismét másképen nem intézkedik.

Kelt szab. kir. Pest városában, ezernyolczszáz hatvanhatodik évi Szent-György hava huszonharmadik és huszonnegyedik napjain tartott üléseinkből.

Kik egyébiránt mély tisztelettel vagyunk

Császári Királyi Fölségednek

legalázatosabb szolgái,

Magyarországnak országgyülésileg egybegyült főrendei és képviselői.

B. Sennyey Pál s. k.
a főrendi ház elnöke.

Szentiványi Károly s. k.
a képviselőház elnöke.

Ifj. b. Vay Miklós s. k.
a főrendi ház jegyzője.

Tóth Vilmos s. k.
a képviselőház jegyzője.

Az anyagi érdekek ügyében kiküldött választmánynak az országot fenyegető inség tárgyában tartott tanácskozásai felől a képviselőház elé terjesztett

JELENTÉSE

ÉS

FELIRATI JAVASLATA,

mely a f. évi 65-ik országos ülésben mint a képviselőház határozata elfogadtatott.

A képviselőház folyó évi junius hó 2-án tartott országos ülésében azon kiküldetéssel bizván meg az anyagi érdekek tárgyában működő választmányt, hogy tekintettel az országot legujabban ért súlyos csapásra, egyfelől az ez irányban szükséglet adatok minél teljesb mértékbeni beszerzésére lépéseket tegyen, s másfelől, az országgyülésnek a jelen törvényhozási viszonyok által megengedett hatásköréhez képest és ennek korlátai között, mielőbb oly javaslatot készitsen, mely elemi csapások által a földmüvelőkre nehezedett állapotoknak megkönnyitésére s orvoslására szolgál jon: az alulirott választmány e tárgybani véleményét a következőkben terjeszti a tisztelt képviselőház elébe.

A kiküldetés első részét, vagyis a történt károk kiterjedésére vonatkozó adatokat illetőleg, az alulirott választmány felszólitást intézett az országos gazdasági egyesülethez, az erdélyi gazdasági egylet s a vidéki gazdasági egyesületek, nem különben az országban létező kereskedelmi testületekhez, hogy összeköttetéseik alapján, s a rendelkezésökre álló eszközök felhasználásával, a visszás időjárás által okozott károkra vonatkozólag, lehetőleg alapos és részletes adatokat gyüjteni, s az alulirott választmánynyal közleni siessenek, hogy az utóbbi, támaszkodva ezen, s egyéb szintén megbizható forrásokból meritendő közleményekre: a fenyegető veszély

nagysága és terjedelme felől mielőbb alapos tájékozást nyerhessen, annak minél teljesb s kimeritőbb képét egybeállithassa, s annak idejében nyomozásainak eredménye felől a tisztelt képviselőháznak tüzetes jelentést tehessen.

Minthogy azonban az alulirott választmány a már eddig is mindünnen beérkezett s hitelt érdemlő tudósitások nyomán azon meggyőződésre jutott, hogy a legközelebb lefolyt május hó utolsó szakában beállott rendkivüli fagy, meg az erre hirtelen következett forróság mind szőlőkben és gabonanemüekben, mind egyéb termesztményekben oly mértékbeni pusztitást okozott, hogy sok helyütt az amugy is kimerült földmüves osztályt inség veszélye fenyegeti, s némely vidékeken még a termelésre szükséges vetőmag is hiányzani fog: a választmány véleménye oda járul, miszerint, nem várván be a csak nehezen s hosszabb idő alatt egybegyüjthető részletes adatok beérkezését, szemben a hazára nehezedő veszély annyi nyugtalanitó jelenségeivel, s hogy a nyujtandó segély minél eredményesebb lehessen; h a l a d é k n é l k ü l volnának azon lépések megteendők, melyek az előttünk álló nagy fontosságú czél elérésére szükségesek- és alkalmasaknak mutatkoznak.

Az alulirott választmány ennélfogva, tekintettel az ügy sürgős voltára, mindenekelőtt egy Ő Felségéhez a Királyhoz terjesztendő alázatos f e l i r a t o t vél inditványba hozandónak, a mely felirat a következőkép volna szerkesztendő:

„Az időjárás viszontagságai, a késő tavaszi fagyok pusztitást okoztak hazánk több vidékén. A szőlők, a gabonanemüek, a gyümölcs és tavaszi veteményck nagy része sok helyütt megsemmisittetett.

„A kárnak és fenyegető veszélynek egész terjedelmét határozottan megállapitani még most nem lehet, mert ehhez részletes adatok volnának szükségesek, és az ezutáni időjárásnak jó vagy rosz folyama sokban enyhitheti vagy fokozhatja a bajt. Annyit azonban már eddig is bizonyos adatok kétségtelenné tesznek, hogy a legkedvezőbb esetben is méltán tarthatni az ország több részében bekövetkezhető inségtől.

„Magán segélyezések útján a rendkivüli bajt elhárítani nem lehet, mert ez évek óta egymást váltó elemi csapások,

az 1863-ik évi súlyos inség, melynek terhei még most is nyomják a földmivelőket, e marhavész, mely évekeu át nagy mértékben pusztított, s ezeken felül az ország alkotmányos befolyása nélkül folytono an növekvő közterhek, kimerítették a nép erejét, s az jelenleg magán segiteni nem képes. A fenyegető rendkivüli veszély tehát rendkivüli eszközöket tesz szükségesekké.

„Ha felelős kormányunk volna, felszólitanók azt a czélszerü intézkedések megtételére, az terjesztené Fölséged elé a veszély elhárítására szükséges módokat, és ha a rendkivüli segédeszközök megszerzése az országgyülés közbejöttét kivánná, felszólitaná Fölséged nevében közremüködésre az országgyülést is. Ha törvényhatóságaink alkotmányos állapotban volnának, azok, a megyei közélet nyilvánosságának ellenőrködése mellett, a nép bizodalmának segitségével sok bajt megelőzhetnének s a veszélyt sokban enyhithetnék.

„De miután se a felelős kormány, se a törvényhatóságok s alkotmányos hatóságok még vissza nem állittatott, a jelen nehéz körülmények között, melyek halasztást nem szenvednek, egyenesen Felségedhez járulunk, mint országunk örökös Királyához, s hódoló tisztelettel kérjük Fölségedet, méltóztassék a kimerült népnek sorsát minden lehető módon enyhiteni, s a fenyegető bajnak megelőzésére, királyi hatalmával olyképen intézkedni, hogy a szükséges segélyzésre megkivántató összegek mielőbb megszereztethessenek, s a nép szivét és bizalmát megnyerő pontossággal, gyorsan és kizárólag a kitüzött czélra fordittassanak.

„Mi, az országgyülés részéről, ezennel kijelentjük, hogy ha a fenyegető inségnek elhárítása a jelen rendkivüli körülmények között rendkivüli erőfeszitést igényel, s az országgyülés hozzájárulását is szükségessé teszi, az országgyülés mindazt, mit e részben alkotmány és törvény szerint tehet, a legnagyobb készséggel megteendi.

Az országgyülés elnapolását tartalmazó legfelsőbb kir. leirat.

ELSŐ FERENCZ JÓZSEF

Isten kegyelméből ausztriai császár; Magyar-, Cseh-, Halics- és Ladomér országok apostoli, ugy Lombardia, Velencze és Illiria királya; Ausztria főherczege sat.

10005. sz. Hü Magyarországunk s az ahhoz kapcsolt részek zászlósainak, egyházi és világi főrendeinek és képviselőinek, kik az Általunk 1865-dik évi karácsonhó 10-ik napjára Pest szabad királyi városunkba összehivott országgyülésen egybegyülvék, üdvöt és kegyelmünket.

Kedvelt hiveink! Midőn a közelébb lefolyt év végnapjaiban kedvelt Magyarországunk hü főrendeit és képviselőit körülöttünk egybesereglelve üdvözöltük és törvényhozói közreműködésüket igénybe vettük, tevénk ezt azon reményben, hogy a béke áldásai, melyeket akkorban zavartalanul élvezének Birodalmunk összes népei, számukra tartósan megóva lendenek. E remény mély fájdalmunkra meghiusult.

Ismeretes az országosan egybegyült főrendek és képviselők előtt azon válságos helyzet keletkezése, mely végkifejlésében minket arra kényszeritett, hogy őseinktől öröklött országaink nemzetközi szerződések által biztositott területi épségének és hatalmi állásának sértetlen fentartása végett az önvédelemnek legvégső jogosult eszközéhez, a jogtalan megtámadás fegyveres visszatorlásához nyuljunk.

Ama benső küzdelmek súlyát, melyek atyai szivünket az elhatározás nehéz perczeiben ellepték, fokozta azon érzet, miszerint e csapásnak ép akkor kellett reánk nehezednie, midőn uralkodói hivatásunk legfőbb feladatát követve, birodal-

munk belviszonyainak alkotmányos rendezését, és ezzel egybefüggőleg kedvelt Magyarországunk közjogi és belkormányzati önállóságának szilárd megalapitását tüztük ki egy oly korszak kiindulási pontjául, melynek sarkkövét a Fejedelem és Népei között újból felköltött bizalom és a kölcsönös érdekeknek innen folyó méltányos kiegyeztetése képezendette.

Élénk örömmel tölti el keblünket, hogy tanui lehettünk ama lelkesült viszhangnak, melylyel ebbeli szándékunk valósitása Magyarországunk hü népeinél találkozott; tanui ama komoly elhatározottságnak, melylyel az országosan egybegyült főrendek és képviselők fejedelmi czélzatainkat elsajátitva, a közös feladat reájuk esett részének megoldásához járulni indultak.

Valamint megelégedéssel szemléltük azon munkásságot, melyet az országgyülés a Birodalom láthatárán emelkedő fellegek daczára, és a felvett irányt sem ezek által, sem a nemzet áldozatkészségét újból igénybe vevő hadikészületek folytán nem tévesztve, kifejtendő volt.

Ám — de lehetetlen Önnön Magunkat elvonnunk annak fájdalmas felismerésétől, hogy az ügynek sükere, mely mindnyájunk szivén fekszik, mindenekelőtt a kedélyek teljes nyugalmától — a békének ime e legmagasztosb áldásától — van feltételezve, mig más részt a lételében megtámadott birodalomnak védelme saját fejedelmi gondjaink megfeszitését igényli.

Csak is a tőlünk nem függő s általunk a becsület legszélsőbb vonaláig elkerülni szándékolt kényszerüség az tehát, a mely előtt meghajolva kénytelenittetünk elnapolni az országosan egybegyült főrendek és képviselők üdvösen megindult tanácskozásait.

Tesszük ezt azon reményben, hogy a Fejedelmek és Népek sorsának legmagasb intézője a jó ügynek a győzelmet, az általa szentesitett fegyvereinknek a végdiadalt megszerezvén, mielébb képesek leszünk ismét egybehivni Magyarország közgyülését, és a beállható viszontagságokkal szemben már is élénken nyilvánuló hü ragaszkodás tanuságai által még inkább ösztönözve, személyes vezérletünk mellett siker esiteni az általunk kezdeményezett mü végleges befejezését.

Midőn az országosan egybegyült főrendek és képviselők, és általunk kedvelt Magyarországunk hü népeit állandó fejedelmi kegyelmünk és kegyelmességünk felől biztositanók, egyuttal ünnepélyesen elnapoltnak nyilvánitjuk az általunk egybehivott jelen országgyülést.

Kelt birodalmi fő- és székvárosunkban Bécsben, Ausztriában, szent Iványó huszonnegyedik napján, ezer nyolczszáz hatvanhatodik esztendőben.

Ferencz József, s. k.

Majláth György, s. k.
Barthos János, s. k.

VÉLEMÉNYE

a képviselőház hatvanhetes bizottsága albizottságának a közös viszonyok tárgyában.

1. Azon kapcsolat, mely egyrészről a magyar korona országai, más részről ő Felségének többi országai és tartományai között jogilag fenáll, a pragmatica sanction alapszik.

2. Megállapitván ez ünepélyes alapszerződés a Habsburg-ház nőágának trónöröklési jogát, kimondotta egyszersmind, hogy azon országok és tartományok, melyek a megállapitott öröklési rend szerint egy közös uralkodó alatt állanak, feloszthatlanul és elválhatlanul együtt birtoklandók. E határozottan kimondott elv folytán a közös biztonság és annak együttes erővel leendő védelme és fentartása oly közös és viszonyos kötelezettség, mely egyenesen a pragmatica sanctióból származik.

3. De ezen megállapitott kötelezettség mellett határozottan kikötötte a pragmatica sanctio azon föltételt, hogy Magyarország alkotmányos közjogi és belkormányzati önállása sértetlenül fentartassék.

4. E két alapeszmét kell tehát egyaránt tekintetbe vennünk azon viszonyok meghatározásánál, melyek Magyarországot a közös fejedelem uralkodása alatt álló többi országokkal közösen érdeklik. S valamint egy részről kész volt Magyarország a multban, ugy kész leend jövendőben is mindenkor teljesiteni mindazt, a mit a pragmatica sanctio szerint a közös biztonságnak együttes erőveli védelme és fen-

tartása mulhatlanul megkiván: ugy más részről oly kötelezettségeket, melyek e czélon tulterjednek, s annak elérésére nem elkerülhetlenül szükségesek, magára nem vállalhat.

5. Ezelőtt Magyarországot illetőleg mindazokra nézve, mik az érintett viszonyokra vonatkoznak, a magyar országgyülés s a magyar király köz egyetértéssel intézkedtek, és ez intézkedések megállapitásánál más ország befolyással nem birt, mert a magyar király, mint az uralkodása alatt álló többi országok absolut fejedelme, azon országoknak érdekeiről és teendőiről absolut hatalommal rendelkezett. Most azonban, a legmagasabb trónbeszéd szerint, lényegesen változott a helyzet az által, hogy ő Felsége „alkotmányos jogokkal ruházta föl többi országait is," azokat tehát absolut hatalommal ezentul nem képviselheti, s azok alkotmányos befolyását nem mellőzheti. Kijelentette jelen országgyülésünk is a válaszfeliratban, hogy ezt figyelembe veendi.

6. Irányadóknak tekintette az albizottság e szempontokat, s megbizatásához képest kijelöli a főelveket, melyek véleménye szerint a közös viszonyok megállapitásánál alapul szolgálnak, s ez elvek folytán összeállitja a készitendő javaslat vázlatát. Kiindulási pontja tehát e részben a pragmatica sanctio, melyet mind ő Felsége, legmagasabb trónbeszédében, mind az országgyülés többszöri föliratiban, közösen elismert kiindulási pontul tüzött ki.

7. A pragmatica sanctio szerint közös ugyan az uralkodó, a mennyiben Magyarország koronája is ugyanazon fejedelmet illeti, a ki a többi országokban is uralkodik: de még ez nem teszi szükségessé, hogy a fejedelem udvartartásának költségei közösen állapittassanak meg. Ily közös megállapodást a pragmatica sanctioban kitüzött czél nem igényel, Magyarország alkotmányos önállásával pedig s a magyar király fejedelmi magas tekintélyével sokkal inkább megegyez, hogy a magyar országgyülés, a felelős magyar miniszterium előterjesztésére külön szavazza meg a magyar király udvartartása költségeit. Se kár, se jogsérelem nem okoztatik ez által ő Felsége többi országainak. Az udvartartás költségeinek megsza

vazását és kiszolgáltatását tehát közös ügynek nem tekinthetjük.

8. A pragmatica sanctioból folyó közös és együttes védelemnek egyik eszköze a *külügyek* czélszerü vezetése. E czélszerü vezetés közösséget igényel azon külügyekre nézve, melyek az ő Felsége uralkodása alatt álló *összes* országokat *együtt* illetik. Ezen külügyeket tehát mi is közöseknek tekintjük, s készek vagyunk azoknak közösen meghatározandó költségeihez azon arány szerint járulni, mely az alábbi 20., 21., 22., 23. és 24. pontokban körülirt módon fog megállapittatni.

9. A közös védelemnek másik eszköze a hadsereg s az arra vonatkozó intézkedések, egy szóval a *hadügy*.

10. Tekintetbe véve mindazt, a mit fentebb, különösen az 5. pont alatt elmondottunk, a hadügynek közösségére nézve következőket véljük, mint elveket, megállapitandóknak.

11. Ő Felségének a hadügy körébe tartozó alkotmányos fejedelmi jogai sértetlenül fenmaradván, mindaz, a mi az egész hadseregnek, és igy a magyar hadseregnek is egységes vezérletére, vezényletére és belszervezetére vonatkozik, közös intézkedés alá tartozónak ismertetik el.

12. De a magyar hadseregnek időnkénti kiegészitését s az ujonczok megajánlásának jogát, a megajánlás föltételeinek és a szolgálati időnek meghatározását, ugy szintén a katonaság elhelyezését, élelmezését illető intézkedéseket, eddigi törvényeink alapján, mind a törvényhozás, mind a kormányzat körében, az ország magának tartja fen.

13. Kijelenti továbbá az ország, hogy a védelmi rendszernek szabályozása vagy átalakitása Magyarországra nézve mindenkor csak a magyar törvényhozás belegyezésével történhetik.

14. A magyar hadsereg egyes tagjainak mindazon magyarországi polgári viszonyai, jogai és kötelezettségei fölött, melyek nem a katonai szolgálatra vonatkoznak, a magyar törvényhozás és illetőleg a magyar kormányzat fognak intézkedni.

15. A hadügynek összes költségei olyképen közösek,

hogy azon arány, mely szerint ezen költségekhez Magyarország járulni fog, az előbbi 20., 21., 22., 23. és 24. pontokban körülirt előleges értekezés után, kölcsönös egyezkedés által, állapittatik meg.

16. A közös hadi költségekhez nem számitandók azon hadi költségek, melyeket ő felségének a német szövetséghez tartozó országai, mint szövetségi tagok, tartoznak viselni.

17. A pénzügyet annyiban kivánjuk közösnek tekinteni, a mennyiben közösek lesznek azon költségek, melyek a fentebbiekben közöseknek elismert tárgyakra fordítandók. Ezt azonban úgy értelmezzük, hogy az emlitett tárgyakra megkivántató összes költségek közösen határoztassanak meg azon módon, mely a kezelésről szóló alábbi szakaszokban előadatik: de azon összegnek, mely e költségekből az 20., 21., 22., 23. és 24. pontokban körülirt módon megállapitandó arány szerint Magyarországra esik, kivetéséről, behajtásáról s az illető helyre leendő beszolgáltatásáról Magyarország gyülése és felelős minisztériuma intézkedjenek oly módon, a mint a kezelésről szóló alábbi pontok megállapitják.

18. Magyarország minden egyéb államköltségeit a magyar felelős miniszterium előterjesztésére az országgyülés alkotmányos uton fogja elhatározni; azokat, valamint minden egyéb adókat is a magyar miniszterium, minden idegen befolyás teljes kizárásával, saját felelősség alatt, hajtja be és kezeli.

19. A mi pedig az indirect adókat illeti, miután az esetben ha mindkét fél most vagy jövendőben czélszerünek tartandja, hogy az egyes országok között a közbenső vám- vagy zárvonalok föl ne állittassanak, megtörténhetnék, hogy az egyik félnek határozatai által a másik résznek ily nemü jövedelmei megsemmisittetnének: kész a magyar országgyülés a másik részszel időről időre kötendő közös egyezkedés által állapitani meg oly elveket, melyek ezen eshetőségnek elejét vegyék.

20. Ezek azon tárgyak, melyeknek a fentirt módoni közössége a pragmatica sanctióból folyónak tekintethetik. Ha ezekre nézve mindkét fél egyetértésével megtörténik a megállapodás: kölcsönös alku által előre kell meghatározni azon arányt, mely szerint a magyar korona országai a sanctio prag

matika folytán közösöknek elismert ügyek terheit és költségeit viselendik.

21. Ezen alku és megállapitás oly módon történhetik, hogy egy részről a magyar korona országainak gyülése, más részől ő Felsége többi országainak gyülése, mindenik a maga részéről, egy hasonló számú küldöttséget választ. E két küldöttség az illető felelős miniszteriumok befolyásával, részletes adatokkal támogatott javaslatot fog kidolgozni az emlitett arányra nézve.

22. E javaslatot mindenik miniszterium az illető országgyülés elé terjesztendi, hol az rendesen tárgyalandó. Mindenik országgyülés az illető miniszteriumok útján közlendi határozatait a másik országgyüléssel, s a két félnek ily módon eszközlendő megállapodásai szentesités végett ő Felsége elé fognak terjesztetni.

23. Ha a két küldöttség a javaslatra nézve nem tudna egymással megegyezni: mindenik félnek véleménye mind a két országgyülésnek elébe terjesztetik. Ha pedig a két országgyülés nem tudna egymással kiegyezkedni: akkor a kérdést az előterjesztett adatok alapján, ő Felsége fogja eldönteni.

24. Az arányra nézve kötendő egyezkedés csak határozott időre terjedhet, annak eltöltével ismét ugyanazon módon új egyezkedésnek leend helye.

25. A mi a fentebb körülirt tárgyak kezelését illeti: megjegyezzük mindenekelőtt, hogy az e részben ezelőtt törvényesen fenállott módnak megváltoztatása szorosan véve nem a pragmatica sanctióban meghatározott kötelezettségből foly, hanem a helyzetnek azon változása, melyet a fentebbi 5. pont alatt elmondottunk, teszi azt czélszerüvé. Kimondotta mind az 1861-ki, mind a jelen országgyülés többszöri föliratában, hogy ő Felsége többi országaival érintkezni akar, mint alkotmányos népekkel, mindkét fél függetlenségének megóvása mellett. Midőn tehát mi ez érintkezés módjára nézve javaslatot teszünk, mind az országgyüléseknek fentebbi kijelentéseit, mind a gyakorlati czélszerüség tekintetét egyaránt szemünk előtt kivánjuk tartani.

26. Előre bocsátjuk, hogy bármi legyen a közös ügyekre s azok mikénti kezelésére nézve az országgyülés megállapodása: véleményünk szerint az tettleg életbe nem léphet mindaddig, mig az ország alkotmánya egész terjedelmében tettleg vissza nem állittatik. És ez az egyik alapföltétele javaslatunknak.

27. A másik alapföltétel az, hogy a teljes alkotmányosság ő Felsége többi országaiban és tartományaiban is tettleg életbe lépjen; mert mi azon országokkal csak mint alkotmányos országokkal léphetünk bármi közös viszonyokra nézve érintkezésbe. S ő felsége maga is azért kivánta ez ügyek tárgyalásának eddigi módját megváltoztatni, mert alkotmányos jogokkal ruházta föl többi országait is, s a közös ügyek kezelésénél ezek alkotmányszerü befolyását sem tartja mellőzhetőnek.

28. Ha tehát Magyarország alkotmánya teljesen és tettleg helyre lesz majd állitva, s ő Felsége többi országai is tettleg valóságos alkotmánynyal birnak; s a törvényszerü felelős kormány itt is, ott is átvette a kormányzatot: akkor, de csak is akkor, lehetne azon ügyeket, melyek a megállapodás szerint közöseknek lesznek tekintendők, a következő módon közösen kezelni.

29. Egy közös miniszteriumot kell felállitani azon tárgyakra nézve, melyek, mint valósággal közösek, se a magyar korona országainak, se ő Felsége többi országainak külön kormányzata alá nem tartoznak. E miniszterium a közös ügyek mellett se egyik, se másik résznek külön kormányzati ügyeit nem viheti, azokra befolyást nem gyakorolhat. Felelős lesz e miniszterium minden tagja mindazokra nézve, a mik köréhez tartoznak, felelős lesz az egész miniszterium is együtt oly hivatalos intézkedéseire nézve, melyeket együtt állapitott meg.

30. A közös ügyek azon részére nézve, mely nem tisztán a kormányzat köréhez tartozik, se teljes birodalmi tanácsot, se bármi néven nevezhető közös vagy középponti parlamentet czélszerünek nem tartunk, s ezeknek egyikét sem fogadjuk el; hanem azt óhajtjuk, hogy, miután ő Felsége leg

magasabb trónbeszéde szerint is közös kiindulási pontunk a pragmatica sanctio, egy részről a magyar korona országai együtt, más részről ő Felsége többi országai és tartományai együtt ugy tekintesssenek, mint két külön s teljes egyenjogu fél. Következve: a két fél között a közös ügyek kezelésére nézve mellőzhetlen föltételnek tarjuk a teljes paritast.

31. Ezen paritas elvénél fogva Magyarország részéről a magyar országgyülés válaszszon saját kebeléből egy meghatározott számu bizottságot (delegatio) és pedig az országgyülés mindenik házából. Válaszszanak ő Felsége többi országai és tartományai is hasonlóul alkotmányos módon egy épen annyi tagból álló bizottságot a magok részéről.

32. E bizottságok csak egy évre, vagyis az országgyülésnek egy ülésszakára választandók s az év leteltével, vagyis az uj ülésszak kezdetével, azoknak minden hatásköre teljesen megszünik. Tagjaik azonban ismét megválaszthatók.

33. A bizottságok mindegyike külön, saját kebeléből, szabadon választja elnökét, tollvivőjét s a mennyiben szüksége lesz más hivatalos személyzetre is, annak minden tagját; s maga állapitja meg ügyrendét.

34. A bizottságokat mindenkor ő Felsége fogja összehivni bizonyos határnapra, és pedig fölváltva, egyik évben Pestre, másik évben Bécsbe, vagy ha ő Felsége többi országainak gyülése és ő Felsége igy akarná, azon országok más valamelyik fővárosába.

35. Mindenik bizottság külön tart üléseket, s azokban fejenkénti szavazással s a bizottsági összes tagok absolut szótöbbségével határoz, s a mit a többség elhatározott, az egész bizottság határozatának tekintendő. Külön véleményt az egész tagok, saját igazolásuk végett, iktattathatnak ugyan a jegyzőkönyvbe, de az a határozat erejét nem gyöngiti.

36. A két bizottság egymással, együttes ülésben nem tanácskozhatik, hanem mindenik irásban közli nézeteit és határozatait a másikkal, s irott izenetek által igyekeznek véleménykülönbség esetében egymást fölvilágositani. Ezen izeneteket mindenik bizottság saját nyelvén készitendi el, oda mellékelve a hiteles forditást is.

37. Ha ezen irásbeli izenetek által nem sikerülne a két bizottságnak véleményét egyesiteni: akkor a két bizottság együttes ülést tartand, de egyedül csak egyszerü szavazás végett. Ez együttes ülésben a két bizottság elnökei együtt elnökölnek, kiknek azonban hatáskörük nem lecnd egyéb, mint a szavazás actusára felügyelni s a többséget kijelenteni. A határozat hozatalára a két bizottság összes tagjainak absolut többsége kivántatik. A jegyzökönyv mindenik félnek nyelvén fog vezettetni a két fél tollvezetői által, s közösen hitelesittetik.

38. Ha három izenetváltás sikeretlen maradt: joga van mindenik félnek, a másik részt felszólitani, hogy a kérdés közös szavazás által döntessék el, mit a felszólitott fél nem tagadhat meg; s akkor a két fél elnökei együtt állapitják meg a szavazási ülés helyét, napját és óráját, s arra mindenik elnök meghivja a maga bizottsága tagjait.

39. E bizottságok hatásköréhez csak azon tárgyak tartozhatnak, melyek a közös ügyeket kijelölő törvényben, mint közösek, határozottan e bizottsághoz vannak utasitva. Ezeken tul a bizottságok intézkedéseikben nem terjeszkedhetnek s a magyar országgyülés és magyar kormányzat részére fentartott ügyekbe nem avatkozhatnak.

40. A közös ügyek tárgyalására kiküldött bizottságot ugy kivánjuk tekinteni, mint oly testületet, mely az országgyülés által szabadon választva, a törvény által kijelölt és körvonalozott ügyekben és módon épen ugy képviseli az országgyülést ő Felsége többi országainak irányában, a mint mi egyes képviselők, kerületenként szabadon választva, képviseljük az országot s annak érdekeit a magyar országgyülésen. Ugyanazért nem tartjuk czélszerünek, hogy a bizottság előleges utasitások által legyen megkötve, mert ily utasitások mellett a két fél közötti érintkezés nem vezetne czélra, s gyakran megtörténnék, hogy midőn a két félnek ilynemü bizottságai határozott, de egymáséitól eltérő utasitásokkal volnának lekötve, lehetetlen volna egyezkedés utján eredményre jutni; már pedig épen azon tárgyak, melyek a közös ügyeket képezik, oly természetüek, hogy azoknak végelhatározását mellőz-

ni vagy halasztgatni gyakran annyi volna, mint az állam gépezetét megakasztani.

41. Az eljárás módjára nézve, ugy hiszszük, czélszerü lesz megállapitani, hogy azon tárgyat, mely törvény szerint e bizottságok elé tartozik, a közös miniszterium mindenik bizottságnak külön adja elő. Mindenik bizottságnak joga lesz kérdéseket intézni a közös miniszteriumhoz, vagy, a szakok szerint, annak illető tagjához, kérhet azoktól feleletet s felvilágositásokat; ugyanazért a közös miniszteriumnak jogában álland, s midőn arra felszólittatik, köteles is leend, egyik bizottságnál ugy mint a másiknál, megjelenni, felelni, a kivánt iratokat előterjeszteni és felvilágositásokat adni.

42. A közös költségvetés megállapitása leend e bizottságok feladatának évenként előforduló legfontosabb része. E költségvetést, mely egyedül azon költségekre terjedhet, a melyek az ezen közös ügyek megállapitására nézve alkotandó törvényben közöseknek lesznek kijelölve, a közös miniszteriumnak befolyásával fogja készitteni, s ugy adja azt át mindenik bizottságnak külön. A bizottságok a fentebb körülirt mód szerint fogják azt külön tárgyalni, s észrevételeiket egymással irásban közlik, s a mely pontra nézve nézeteik meg nem egyeznének, azt együttes ülésben szavazattal határozzák el.

43. Az ily módon megállapitott költségvetés többé az egyes országok által tárgyalás alá nem vétethetik, hanem köteles mindenik azon arány szerint, mely (a javaslatunk 20., 21., 22., 23. és 24. pontjaiban körülirt módon) előre megállapittatott, a közös költségvetésből rá eső részt viselni. De mivel ezen közös költségekre nézve, a kivetés, behajtás s az adórendszernek megállapitása, Magyarországra nézve, a magyar országgyülés és magyar felelős miniszterium köréhez tartozik: a magyar miniszterium a magyar országgyüléshez terjesztendő költségvetésébe is fölveendi mindig azon összegeket, melyek a már megállapitott közös költségvetésből az emlitett arány szerint Magyarországra esnek, csakhogy ezen rovatok, a mennyiségre nézve, vitatás alá többé nem vehetők. Behajtatvén az ekként megállapitott közös költségekre szükséges összeg a magyar felelős miniszterium által, az ezen összeget az

illető közös miniszternek kezéhez szolgáltatja, ki felelős lesz az általvett összegnek a kitüzött czélokra leendő fordításáért; magában értetődvén, hogy az, a ki az összegeket kezeli, szoros számadással fog tartozni.

44. Az efféle számadások megvizsgálása hasonlóul az emlitett bizottságokat illeti, azok e számadásokra nézve is a fentebb körülirt módon fognak eljárni.

45. Hasonló eljárás követendő minden egyéb tárgyakban is, melyek, mint közös ügyek, az érintett bizottságok köréhez tartoznak. Ezeket is a közös miniszterium mindenik bizottságnak külön adja be, a bizottságok külön tárgyalják, nézeteiket egymással irásban közlik, s ha ily módon egymással meg nem egyezhetnének, akkor mint fentebb mondatott, szavazó együttes ülésben határoznak. Magában értetődik, hogy határozataik, a mennyiben fejedelmi jóváhagyás alá tartoznak, ő Fölségének fölterjesztendők, s ha ő Felsége által megerősittetnek, kötelező erővel birandanak. Az ily fejedelmi jóváhagyással megerősitett határozatokat azonban ő Fölsége mindenik országgyülésnek az illető külön felelős miniszterium által adatja tudtára. Azon határozatokat, melyek a delegatiókban a fentirt módon hozattak s ő Fölsége által szentesittettek, miután a magyar országgyülésnek tudtára adattak, Magyarországban ő Felsége csak a felelős magyar miniszterium által hajtathatja végre. Ugyanazért mindazon költségeket is, melyek a bizottságok ily módon hozott és szentesitett határozatának folytán Magyarországra háramlanak, a magyar felelős miniszterium fogja az országgyülésileg megállapitott magyarországi budgettel együtt kivetni és behajtani.

46. Azokon kivül, a miket a közös felelős miniszterium terjeszt elő a közösügyi bizottságoknak (delegatió), e bizottságok mindegyike bir kezdeményezési joggal, de csak oly tárgyakra vonatkozólag, melyek, mint közös ügyek, törvény szerint szorosan a bizottságok köréhez tartoznak. Mindegyik bizottság tehet ilynemü javaslatot, s azt a másik bizottsággal irásban közölheti. Az ekkép inditványozott javaslat pedig szintugy lesz tárgyalandó, mint egyéb, a bizottságok köréhez tartozó kérdésekre nézve már fentebb elmondatott.

47. A bizottságok ülései nyilvánosak lesznek.

48. Az esetben, ha ő Fölsége valamelyik országgyülést föloszlatná, a föloszlatott országgyülésnek delegatiója is megszünik, s az ujabb országgyülés uj bizottságot (delegatio) választ.

49. A bizottságok tagjai a törvény szerint közösekül kijelölt ügyeknek tárgyalása közben tett joggal, hogy a másik bizottság által javaslatba hozott 24 tag közül 12-őt, okadás nélkül, kitörölhet. A vádlottaknak szintén joguk van együtt és ösznyilatkozataikért feleletre soha nem vonathatnak; sőt megbizatásuk megszüntéig se adóssági követelés, se büntény vagy vétség miatt, a tetten érés esetét kivéve, az illető országgyülésnek, ennek együtt nem léte esetében pedig azon bizottságnak, melynek tagjai, előleges jóváhagyása nélkül se le nem tartóztathatnak, se közkereset alá nem vétethetnek. Tagjai tetten érés esetében történt letartóztatásának folytathatása vagy megszüntetése iránt az illető országgyülés együtt nem létében hasonlóképen maga az illető bizottság rendelkezik.

50. Ha az egyik vagy másik bizottságnak valamely tagja időközben meghalna vagy törvényes itélet által fosztatnék meg szabadságától, ugy szintén, ha állásáról alapos okoknál fogva lemondana, az ekkép megüresedett állás az illető országgyülés részéről azonnal betöltendő. Erre nézve legczélszerübb leend: hogy midőn az országgyülés a bizottságot megválasztja, válaszszon a kitüzött számon felül egyszersmind póttagokat is, meghatározván egyuttal azon sort, mely szerint a póttagok a megürült állásra az illető bizottság elnöke által meghivandók.

51. Lemondás esetében a lemondás okainak alaposságáról s a lemondás elfogadásáról az illető országgyülés, vagy annak együtt nem létében az illető bizottság fog itélni.

52. A mi a közös miniszterium felelősségét s annak módját illeti: mindenik bizottságnak joga leend oly esetekben, midőn az alkotmányos törvények megsértése miatt szükségesnek látja, a közös miniszteriumnak vagy e miniszterium egyes tagjának perbefogását inditványozni, s ezen inditvá-

nyát irásban a másik bizottsággal is közölni. Ha a pőrbefogást mindenik bizottság elhatározza, vagy ha az eltérő vélemények miatt, a fentebbiek szerinti szavazó ülésben többséggel elhatároztatik: e határozat azonnal jogérvényesnek tekintendő.

53. Az ily módon elhatározott pörnek birósága következő módon lesz alakitandó: mindenik bizottság, nem ugyan saját kebeléből, hanem azon országoknak, melyeket képvisel, független állásu s törvénytudó polgáraiból külön 24 tagot hoz javaslatba. Mindenik bizottság birni fog a joggal, összesen tizenkét tag kitöröltetését követelni, ugy mindazonáltal, hogy a megmaradt tagok számában mindenik bizottság választott biráinak száma egyenlő legyen. S az igy fenmaradt tagok lesznek a pörnek birái.

54. Azon fentebb körülirt közös tárgyakon kivül, melyeket, a pragmatica sanctióból kiindulva, tekintettünk közösen elintézendőknek, vannak még más nagy fontosságu közügyek, melyeknek közössége nem foly ugyan a pragmatica sanctióból, de a melyek, részint a helyzetnél fogva, politikai tekintetből, részint a két fél érdekeinek találkozásánál fogva, czélszerüebben intéztethetnek el közös egyetértéssel, mint szorosan elkülönözve.

55. Az államadósságokat illetőleg Magyarországot, alkotmányos állásánál fogva, oly adósságok, melyek az ország törvényszerü beleegyezése nélkül tétettek, szorosan jogilag nem terhelhetik.

56. De kijelentettük már ezen országgyülésen is a legmagasabb trónbeszédre felküldött válaszföliratunkban, hogy: „ha a valóságos alkotmányosság hazánkban is, ő Felsége többi országaiban is minélelőbb tettleg életbe lép, készek vagyunk, mint már 1861. évi föliratunkban is nyilvánitottuk, azt, a mit tennünk szabad s önállásunk és alkotmányos jogaink sérelme nélkül tehetünk, a törvényszabta kötelesség mértékén tul is, méltányosság alapján, politikai tekintetekből megtenni, hogy azon sulyos terhek alatt, miket az absolut rendszer eljárása összehalmozott, ő Felsége többi országainak jólléte s azzal együtt a miénk is össze ne roskadjon, s a

lefolyt nehéz időknek káros következései róluk és rólunk elhárittassanak."

57. E tekinteteknél fogva tehát, s egyedül ezen alapon, kész most is az ország az államadósságok terhének egy részét elvállalni, s az iránt, előleges értekezés folytán ő Felségének többi országaival is, mint szabad nemzet szabad nemzettel, egyezkedésbe bocsátkozni. Ezen egyezkedés által lesz az is meghatározandó, hogy azon rész, melyet Magyarország az államadósságból elvállal, mikép kezeltessék.

58. Jövendőre nézve pedig közös lesz a hitelügy oly esetekben, midőn mind Magyarország, mind ő Felségének többi országai, a fenforgó körülmények között saját érdekökben, czélszerünek látandják valamely uj kölcsönt együtt s közösen venni föl. Ily kölcsönöknél mindaz, a mi a szerződés megkötésére vonatkozik, közösen fog elintéztetni. De annak előleges elhatározása, hogy valamely kölcsön közösen vétessék-e föl, Magyarországra nézve minden egyes esetnél, a magyar országgyülést illeti.

59. Egyébiránt ünnepélyesen kijelentjük e helyen is, hogy a valóságos alkotmányosság azon alapelvénél fogva, miszerint az országot saját beleegyezése nélkül adóssággal terhelni nem lehet, jövendőre sem fogunk semmi oly államadósságot Magyarországra nézve kötelezőnek elismerni, melynek fölvételéhez az országnak törvényszerüen s határozottan kijelentett beleegyezése hozzá nem járult.

60. A kereskedelmi ügyek közössége sem foly a pragmatica sanctióból, mert annak értelmében a magyar korona országai, mint a fejedelem többi országaitól jogilag külön álló országok, saját felelős kormányuk és törvényhozásuk által intézkedhetnének s vámvonalok által szabályozhatnák kereskedelmi ügyeiket.

61. Miután azonban közöttünk és ő Felsége többi országai között az érdekeknek kölcsönös érintkezései fontosak és számosak: kész az országgyülés arra, hogy a kereskedelmi ügyekre nézve egy részről a magyar korona országai, más részről ő Felségének többi országai között időnként vám és kereskedelmi szövetség köttessék.

62. E szövetség állapitaná meg azon kérdéseket, melyek a kereskedelemre vonatkoznak, s meghatározná az egész kereskedelmi ügy kezelési módját.

63. A szövetség megkötése kölcsönös alku által történnék, oly módon, mint két egymástól jogilag független országok hasonló egyezkedései által történnek. A két fél felelős miniszteriumai közös egyetértéssel készitsék meg a szövetségi részletes javaslatot, s terjeszsze azt mindenik az illető ország gyülése elé, s a két országgyülésnek megállapodásai lesznek ő Felsége szentesitése alá terjesztendők.

64. Magában értetődik: hogy ha, és a mennyiben ez egyezkedés nem sikerülne: az ország törvényes jogai e részben is sértetlen maradnak.

65. Azon kérdésre nézve, hogy a közös tárgyaknak és azok mikénti kezelésének tekintetéből, törvényeinkben netalán szükséges módositások azonnal kijelöltessenek-e: úgy vélekedik az albizottság, hogy e kijelölés czélszerüen csak a vázlat megállapitása után történhetik, mert csak akkor lesz világosan látható, hogy miben és miképen kell az eddigi törvényeket módositani s az ujabb megállapodásokkal összhangzásba hozni.

Gróf Andrássy Gyula
elnök.
Csengery Antal
bizottsági jegyző.

DR BÁLLAGI GÉZA